

Pravidla etikety a jejich vývoj v našich zemích

Bakalářská práce

Studijní program: B1301 – Geografie
Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
7504R181 – Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)

Autor práce: **Denisa Vaňková**
Vedoucí práce: PhDr. Ludka Hrabáková, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa Vaňková**
Osobní číslo: **P15000835**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obory: **Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)**
Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Pravidla etikety a jejich vývoj v našich zemích**
Zadávací katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zaměří na praktické otázky z pravidel etikety a na jejich vývoj v české historii. Na základě odborné literatury objasní širší kontext společenského chování, popíše a srovná podobu a proměny pravidel společenského chování v minulosti a dnes. Dále se bude věnovat významným osobnostem etikety a zhodnotí proměny kritérií společenského chování v České republice. Studentka bude pracovat samostatně, v průběhu příprav a vypracování se bude řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucí bakalářské práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. Společenský katechismus. V nakl. Levné knihy KMa vyd. 1. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-902-8180-X.

JEČNÝ, Dobromil. Společenské chování v kostce. 1. vyd. Úvaly: Ratio, 1997. 978-80-2381-584-9.

SMEJKAL, Vladimír; BACHRACHOVÁ, Hana. Lexikon společenského chování: Třetí, zcela přepracované vydání. Praha: Grada, 2002. 264 s. ISBN 80-247-0209-6.

ŠPAČEK, Ladislav. Obrazová etiketa. 1. Praha: Ladislav Špaček, 2015. ISBN 978-80-260-7946-0.

ŠRONĚK, Ivan. Diplomatický protokol a praktické otázky společenské etikety. Praha: Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova, 2002. 166 s. ISBN 80-246-0247-4.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Ludka Hrabáková, Ph.D.

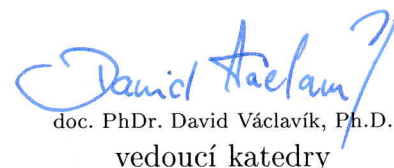
Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: **25. října 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2017**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. David Václavík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 28. dubna 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Ludce Hrabákové, Ph.D. za odborné vedení, ochotu a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce poskytovala. Dále bych ráda poděkovala své rodině za veškerou podporu při vysokoškolském studiu.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na téma “*Pravidla etikety a jejich vývoj v našich zemích*“. Pojednává především o vybraných pravidlech společenského chování, která jsou spojena s běžnými životními situacemi. V první části této práce jsou představeni nejvlivnější autoři působící v oblasti české etikety. Následně jsou rozebrána a historicky porovnána jednotlivá pravidla týkající se prvních kontaktů, rodinných obřadů a formálního odívání. Závěrečná část obsahuje dotazníkové šetření, na základě kterého se pokouší zhodnotit úroveň povědomí o společenském chování v České republice.

Klíčová slova

Etiketa, společnost, chování, pravidla, společenské přednosti

Annotation

This bachelor thesis aims on topic of Rules of etiquette and their development in the Czech Republic. It deals especially with chosen rules of social behavior, which is connected with common life situations. In the first part of this thesis are introduced the most influential authors acting in area of Czech etiquette. Subsequently, the rules related to the first contact, family ceremonies and clothing are analyzed and historically compared. The last part contains a survey, which is used to evaluate the level of social behavior in the Czech Republic.

Key Words

Etiquette, society, behavior, rules, preference

Obsah

Obsah	8
Seznam grafů.....	10
Úvod.....	11
1 Vymezení základních pojmů	13
1.1 Etiketa	13
1.2 Společenské přednosti.....	18
1.3 Ženské a mužské role ve společnosti.....	19
2.1 Jiří Stanislav Guth-Jarkovský	21
2.2 Dobromil Ječný.....	22
2.3 Eliška Hašková Coolidge	23
2.4 Ladislav Špaček	24
2.5 Eva Filipová	24
3 Pravidla společenského chování a jejich vývoj v České republice	26
3.1 První kontakty	26
3.1.1 Pozdrav.....	26
3.1.2 Oslovování a představování	28
3.1.3 Podání ruky	31
3.1.4 Polibek ruky	32
3.1.5 Jiné formy líbání	33
3.2 Rodinné obřady a události	33
3.2.1 Narození.....	33
3.2.2 Křtiny	35
3.2.3 Břmování.....	35
3.2.4 Zasnoubení	36
3.2.5 Svatba.....	38
3.2.6 Pohřeb	43
3.3 Odívání.....	47
3.3.1 Pánské odívání	47
3.3.2 Dámské odívání.....	50
4 Povědomí o pravidlech společenského chování v České republice	53
4.1 Demografické ukazatele.....	55

4. 2 Analýza úrovně společenského chování v České republice.....	57
4. 3 Souhrn.....	68
Závěr.....	69
Seznam použitých zdrojů.....	71
Seznam příloh.....	74

Seznam grafů

<i>Graf 1 Podíl pohlaví dotazovaných osob.....</i>	<i>56</i>
<i>Graf 2 Podíl věku dotazovaných osob (v letech)</i>	<i>56</i>
<i>Graf 3 Podíl dosaženého nejvyššího vzdělání dotazovaných osob</i>	<i>57</i>
<i>Graf 4 Osobnost zabývající se etiketou v období první republiky</i>	<i>58</i>
<i>Graf 5 Vznik pozdravu "nazdar"</i>	<i>59</i>
<i>Graf 6 Představování.....</i>	<i>60</i>
<i>Graf 7 Podání ruky</i>	<i>60</i>
<i>Graf 8 Libání.....</i>	<i>61</i>
<i>Graf 9 Narození.....</i>	<i>62</i>
<i>Graf 10 Svatební hostina</i>	<i>62</i>
<i>Graf 11 Vyjádření soustrasti</i>	<i>63</i>
<i>Graf 12 Smoking</i>	<i>64</i>
<i>Graf 13 Vhodný oděv do společnosti</i>	<i>64</i>
<i>Graf 14 Vcházení a vycházení.....</i>	<i>65</i>
<i>Graf 15 Soukromá návštěva.....</i>	<i>66</i>
<i>Graf 16 Kurz společenského chování</i>	<i>66</i>
<i>Graf 17 Zkušenost s kurzem společenského chování</i>	<i>67</i>
<i>Graf 18 Úroveň společenského chování v České republice</i>	<i>68</i>

Úvod

Celý náš život od narození až do smrti lze považovat za jistý soubor pravidel, jehož dodržování je klíčem člověka ke snadnější adaptaci do společnosti. Podstatou této adaptace, která je základem úspěchu člověka k získání jakési prestiže ve společnosti, je správné pochopení jednotlivých jevů, zákonitostí a situací dnešní doby. V rámci lepšího porozumění těmto skutečnostem, tedy pravidelům společenského chování je třeba hledat prameny těchto souvislostí v historii, kde se tato pravidla začala vyvíjet.

Hlavním cílem této bakalářské práce je charakterizovat a porovnat vývoj pravidel etikety na území České republiky. Téma bylo vybráno na základě důležitosti a aktuálnosti problematiky pravidel chování především v současné společnosti. Pro dosažení vytyčeného cíle této práce je vytvořena analýza stěžejních literárních děl nejvýznamnějších autorů působících v oblasti jak historické, tak i současné české etikety.

Z těchto děl jsou abstrahována jednotlivá pravidla, která jsou následně porovnávána z hlediska uplatnění v tehdejší a současné době. V neposlední řadě je v rámci této práce vytvořeno dotazníkové šetření, které by mělo podat nástin dnešní úrovně společenského chování.

První kapitola se zabývá vymezením základních pojmů, které jsou v práci obsaženy a jsou velmi podstatné pro pochopení celé problematiky této práce. Z důvodu podobného významu pojmů "etika" a "etiketa" je v rámci této kapitoly zahrnuto vymezení a odlišení těchto termínů.

V další části této práce jsou představeni významní čeští autoři, kteří se věnují či v minulosti věnovali problematice společenského chování. Je zde stručně popsán život těchto osobností spojených s etiketou, jejich působení v tomto oboru a v neposlední řadě výčet jejich přínosů formou literárních děl.

Třetí kapitola se věnuje jednotlivým pravidlům, která byla vybrána pro jejich využívání v každodenním životě. Z důvodu obsáhlosti tohoto tématu byla zvolena pravidla z různých společenských situací - od prvních kontaktů, přes rodinné události až po výběr vhodného oděvu. Vybraná pravidla, která jsou popsána jednotlivými autory, jsou dále porovnávána z historického hlediska na základě potřebnosti v dnešní době.

V závěru této práce je vytvořeno dotazníkové šetření na získání potřebných dat k zjištění a vyhodnocení současné úrovně společenského chování v České republice.

Otázky jsou zaměřeny především na praktické situace každodenního života a případy, které bakalářská práce obsahuje.

1 Vymezení základních pojmů

Než se zaměřím na historický vývoj vybraných pravidel společenského chování, pokusím se vysvětlit důležité pojmy, které jsou s touto prací spojeny.

1.1 Etiketa

Pro lepší porozumění celému tématu práce je nezbytné vysvětlit rozdíl mezi pojmy etika a etiketa. Etika (řecky éthos = mrav) je označení pro jistý systém mravních norem, kdežto termín etiketa zahrnuje souhrn společenských pravidel, tradic a norem chování.¹

Dále bych chtěla vysvětlit rozdíl mezi společenským a diplomatickým protokolem. Diplomatický protokol vymezuje mezinárodně uznávané předpisy a pravidla pro prezidenta republiky a významné osobnosti a organizace reprezentující stát. Tyto záležitosti na mezinárodní významné úrovni se drží striktně daným protokolem. Na rozdíl od něj společenský protokol vymezuje vzájemné kontakty osob ve společnosti v nejšířším slova smyslu. Nedodržení společenských pravidel není v rozporu se zákonem, ale u vychovaných a vzdělaných osob se očekává, že se budou těmito nepsanými pravidly řídit dobrovolně.

Kultuře a životnímu stylu lze na rozdíl od vrozených dispozic, které dědíme po předcích, naučit. Nejdůležitější roli při utváření osobnosti má výchova. Nejvíce na jedince působí rodinné prostředí a škola. Cílem etikety tedy není jedince omezovat, nýbrž vést, usměrňovat a kultivovat – dělat ho společensky bezchybným a usnadňovat mu společenský kontakt s jinými osobami.²

Příruční slovník naučný definuje etiketu jako pravidla chování ve společnosti, zejména té vyšší, na panovnickém dvoře, v diplomatických stycích apod. Dále jsou sem zahrnuty zvyklosti při jednání v této společnosti.³

Vůbec prvních náznaků rozvoje etikety si můžeme povšimnout u autorů antického Řecka. Jedním z nich byl Xenofón, který celý svůj tvůrčí život zasvětil pozorování perského vládce Kýra Velikého. Tohoto panovníka se také týkaly

1 Slovník cizích slov. 2016 [online]. Praha [cit. 2017-03-03] Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

2 SUJA, Stanislav. *Základy etikety a protokolu: (úvod do společenské komunikace, chování veřejného činitele, uplatňování diplomatického, konzulárního i podnikatelského protokolu)*. Praha: Orego, 2013. ISBN 978-80-87528-16-7. S. 7.

3 *Příruční slovník naučný I. díl*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962. s. 685.

Xenofónovy spisy *Hireón* a *O Kýrově výchování*, kde popsal správné vlastnosti a chování ideálního vládce.

Dalším antickým myslitelem zabývajícím se etiketou byl Platón, který zformuloval základní ctnosti, jimiž jsou moudrost, spravedlnost, statečnost a uměřenost. Společnost ve starověkých polis byla rozdělena na základě obecných zákonů dělby práce. Každá vrstva společnosti podle něj představovala jisté morální vlastnosti. Řemeslníci byli dychtiví a materialističtí, vojáci vznětliví a stateční, učenci moudří. Platón rozvinul koncept dokonalé společnosti. Tvrdil, že dobrému chování je vhodné začít učit už od útlého věku osoby.

Platónovým žákem byl Aristoteles, který se podílel na výchově Alexandra Velikého. Aristoteles charakterizoval člověka jako „zoon politikon“, což řecky znamená „člověk společenský“. Člověk se od narození až do konce života stává součástí určitých společností a řídí se jejich normami a pravidly.

V římském starověku působil v oblasti etikety Marcus Aurelius, kterému byla připsána pozice arbitra elegancie. Takto byl označován dřívější rozhodčí vkusu, posuzovatel ušlechtilosti a dobrých mravů. Pozici arbitra vkusu mohla zastávat pouze osoba s vybraným chováním.⁴

V polovině 10. století došlo k rozvoji dvorského ceremoniálu, čímž se propojila veřejná sféra s privátní panovnickou sférou. Hlavním cílem bylo udržení společenského řádu tříd a hodností – orda. Nejformálněji propracovaný dvorský ceremoniál byl rozvinut v raném středověku, konkrétně v Byzantské říši. Jednalo se o tzv. césaropapismus, při němž císař vykonával funkci nejvyššího kněze a zároveň vládl říši. Věřící i duchovní byli ze státního hlediska jeho poddanými. Tento ceremoniál byl podrobně popsán v *Knize ceremonií*. Z tohoto ceremoniálu vycházel později i ceremoniál papežský.⁵

Ve 12. století byl formulován aristokratický kodex, společně s vývojem rytířství a kurtoasií. Násilní bojovníci byli církví postupně přeměněni na vojáky, kteří sloužili křesťanské víře a přijali morální kodex. Klíčovou součástí byla oddanost k feudálovi a úcta k ženám. Hlavními rytířskými mravnostmi byly zdvořilost, statečnost, štědrost, věrnost a víra. Velkou úlohu v rozvíjení dvorské společnosti a utváření etického kodexu a společenského protokolu měly rytířské turnaje, současně s tzv. Kurtoazní milostnou

4 LISOVÝ, Igor. *Významné osobnosti antického starověku*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7368-402-0. S. 105.

5 ZÁSTĚROVÁ, Bohumila a kol. *Dějiny Byzance*. Praha : Academia, 1992. ISBN 80-200-0454-8. S. 54

poezii. Takovým druhem literatury je například *Píseň o Rolandovi* nebo *Píseň o Cidovi* dochované z 12. století. Dalšími dochovanými knihami z této doby jsou německé knihy o morálce, které se nazývají *Fürstenspiegel*. V těchto knihách se píše o ctnostech, které by měl mít panovník, jeho syn a nástupce.

V Českých zemích se z knih popisujících dvorský protokol dochovala *Zbraslavská kronika*. V této knize se podrobně popisuje postup pražské korunovace Václava II. roku 1298. Z období vládnutí Karla IV. se dochovala *Zlatá bula* (1365), která je významným dokumentem, který upravuje společenskou hierarchii v tehdejší říši. Dále se dochovaly rozpravy o správném chování při slavnostních hostinách *Summa recreatorum* a *Korunovační řád*.

První zmínka o etiketě se objevuje v 15. století ve Francii. Slovo vzniklo ze starofrancouzského „*estiquer*“, což v překladu znamená „přípevnit“ nebo „vyvěsit“. Termín se používal pro označení pravidel, kterými se před mnoha stoletími musela řídit především šlechta, ale také stráž a vojsko u královského dvora. Pravděpodobně byla tato pravidla sepisována na papírové lístky a následně vyvěšena na zdi hlavní budovy dvora. Tímto se z nich stal jakýsi denní řád. Jelikož ale gramotnost v této době byla na nízké úrovni a většina lidí neuměla číst, mohli se s pravidly seznámit jen někteří.⁶

Za nejváženější panovnický dvůr v této době byl považován dvůr burgundských vévodů, kde bylo mimo pravidel zavedeno povinné nošení tzv. komponovaného oděvu, který byl navržen tak, aby byl vhodný pro všechny dvorní události. Později se stal komponovaný oděv trendem různých panovnických a vévodských dvorů a rozšířil se po celé západní Evropě. Nejvíce byl rozšířen ve Francii a Španělsku.

V 17. století měl největší vliv na sestavování pravidel panovník, který rozhodoval o tom, co je dobré, co špatné, co je společensky korektní a co nikoli. S takovýmto absolutistickým systémem se v té době setkáváme např. u dvora Ludvíka XIV. Etiketa dodržovaná v královském zámku byla velmi propracovaná a striktně vymezena. Pravidla se musela dodržovat přísněji, než bylo do této doby zvykem. Dvořané museli být králi nepřetržitě k službám. Každá služka či dvořan měli přesně stanovenou úlohu, která odpovídala jejich postavení, a tu museli každý den plnit.

Den „krále slunce“ začínal tzv. malým neboli neformálním vstáváním. Dvořané byli seřazeni do šesti skupin, které se následně střídaly u králova lože a plnily své role.

⁶ ŠRONĚK, Ivan. *Diplomatický protokol a praktické otázky společenské etikety*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0247-4. S. 61

Jako první mohla do komnaty vstoupit skupina, která byla nejvýše společensky postavená. Po této skupině následovali dvořané, kteří byli v pomyslné hierarchii o stupeň níže. Vznešená šlechta mohla krále pozorovat při tom, když vstával ze svého lože, nejnižší vrstva mohla krále vidět až v okamžiku jeho závěrečného oblékání a opouštění komnaty.

Veškerá tato pravidla a rituály měly politický význam. Ludvík chtěl tímto zabránit aristokracii, aby se míchala do politických záležitostí v Paříži. Šlechta musela veškerý svůj čas povinně věnovat rituálům, lovům, slavnostem a plesům. Mezi šlechtici se nenašel žádný troufalec, který by se stavěl proti jeho vládě. Pokud by se našel někdo takto odvážný, byl by veřejně ponížen a vyhoštěn z Versailles.⁷

Významnou francouzskou aristokratkou a dvorní dámou u dvora Ludvíka XIV. byla Marie de Sévigné, známá především kvůli svému autobiografickému dílu *Dopisy*, které byly adresovány její dceři. V díle píše o způsobech vlády Ludvíka a skandálech u jeho dvora. Lidé ji uznávali jako velmi vzdělanou dámu a výbornou znalkyni protokolu.⁸

Dalším představitelem nejvyšší francouzské aristokracie 17. a 18. století byl vojevůdce a diplomat Louis de Rouvroy, duc de Saint-Simon, který se ve svém díle *Paměti* zabývá analýzou každodenních rituálů u dvora. Popisuje zde různé ceremonie, protokoly a skandály.⁹

O velký přínos do oblasti společenského chování 18. století se zasloužil také německý kartograf a historik Johann Gottfried Gregorii, který působil pod pseudonymem Melissantes. Ve své příručce o společenském chování se zaměřuje na společenská pravidla jako ctnosti. Radí jak zvolit vhodného partnera a jak mít šťastné manželství. Podle něj by správné dámě nebo pánovi neměly chybět vlastnosti jako je čest, galantnost a láska k druhému.

V 19. století mělo velký vliv na chování společnosti a utváření společenských pravidel zakládání měšťanských salónů. V této době vznikl nový ideál muže – gentleman, kterým byl zejména úspěšný muž z vyšší třídy. Šlo o tzv. titul, kterým byli označováni muži, kteří vlastnili hodnotný majetek, který jim garantoval doživotní

7 SCHULTZ, Uwe. *Ludvík XIV. a jeho doba: vládce z Versailles*. Praha: Beta-Dobrovský, 2008. ISBN 978-80-7306-350-4. S. 159.

8 DE RABUTIN CHANTAL DE SÉVIGNÉ, Marie. *Rozhovory na dálku*. 5. vydání. Praha: Odeon, 1977. ISBN 01-029-77-13/32.

9 SAINT-SIMON, Louis de Rouvroy. *Paměti*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1958. Paměti, korespondence, dokumenty (SNKL)

finanční jistotu, tudíž nemuseli navštěvovat zaměstnání. Gentlemanům zpravidla nepatřil žádný formální šlechtický titul. Životní styl bohatých měšťanů byl inspirován Anglií. Prioritní vliv měla vláda královny Viktorie, odtud je známa tzv. viktoriánská morálka, která byla velmi striktní. Ženy v Anglii byly bez ohledu na své postavení povinné vzdát se v okamžiku sňatku všech svých práv. Jedinou výjimkou byla sama královna Viktorie. Viktoriánská společnost odporovala tomu, aby ženy z vyšších vrstev chodily do zaměstnání. Žena, která každý den navštěvovala zaměstnání, prý zanedbávala péči o svou domácnost a zejména neměla čas řádně vychovávat děti, o které se musely starat nevhodné pečovatelky. Další nevýhodou pracujících žen podle viktoriánské společnosti bylo zanedbávání manžela, který později „byl nucen“ vyhledávat společnost ve veřejných domech či hospodách.

Od 80. let 19. století přišly do tisku články o ženském ideálu, který vystihoval ženu jako hospodařící matku, která vše dělá ve prospěch rodiny, podporuje svého muže, který opatřuje domácnosti peníze pro rodinu. Žena, která nepracovala, byla v té době považována za skvost jejího manžela či otce. Byly ale i takové rodiny, které si nemohly dovolit, aby žena nepracovala. To se týkalo zvláště nižších vrstev. Navíc byl počet žen v 19. století vyšší než počet mužů. Některé ženy proto i přes nesouhlas společnosti musely pracovat.

Ženy v 19. století musely dodržovat také striktní pravidla v oblékání. Přestože dříve se žena mohla ve společnosti pohybovat s poodhalenou částí řader či nohou, ve viktoriánském období musela mít šaty upnuté až ke krku a nosit silné punčochy s kotníkovými boty. Etický kodex platil také pro muže. Správný gentleman neměl mít nemanželské děti a neměl být nevěrný své ženě.

Druh volnočasové zábavy závisel silně na společenské třídě, do které lidé spadali. Velmi oblíbenými byly sportovní aktivity, které byly výsadou bohatých lidí. Jednalo se zejména o kriket, fotbal, tenis a rugby. To zapříčinilo pokles počtu návštěvníků nedělních mší v kostelech. Oblíbenými kulturními místy byla mimo salónů také divadla. Muži se dále scházeli v klubech a kasinech. Velmi navštěvovanými se staly také cirkusy. Ve všech společenských vrstvách byla rozšířena četba. Nejvyhledávanějšími knihami byly Dickensovy romány.¹⁰

V 50. letech 20. století byla nejznámější autoritou v oblasti etikety německá

10 HIBBERT, Christopher. *Královna Viktorie*. Ostrava: Domino, 2004. ISBN 80-7303-208-2. S. 471

diplomatka Erica Pappritz, která zastávala ve Spolkové republice Německo roli oficiální ředitelky protokolu. Uzákonomila oficiální předpisy diplomatického protokolu. Dále napsala Knihu etikety, která je dodnes velmi uznávanou příručkou společenského chování po celém světě.

Od 70. let 20. století se rozvíjí profesní etiketa, což jsou pravidla chování při profesním styku. Profesní etiketa má spojitost s profesní etikou (vztah podřízeného x nadřízeného) a obchodní (business) etiketou, což je etiketa pro podnikatele a manažery a jejím cílem je správná reprezentace firmy. Další převrat v etiketě zapříčinilo zavedení internetu. Tímto vznikla s internetem spojená netiketa, která upravuje vztahy virtuálního prostoru, zejména elektronické komunikace a komunikace na sociální síti Facebook.

Pravidla společenského chování se stále vyvíjejí a vyvíjet se budou i nadále. Každá doba přináší nová pravidla, přičemž ta starší jsou buď opuštěna, nebo přizpůsobena aktuální situaci. Dnešní soubor norem, které upravují chování ve společnosti, byl tedy utvářen po celá staletí. Od buržoazních revolucí se pravidla snažila o minimalizaci rozdílů mezi společenskými vrstvami. Dnes se ve společnosti pohybují lidé z každé vrstvy. Stejně jako v minulosti i dnes se lidé na všech veřejných místech řídí určitými nepsanými pravidly, která dodržují, aniž by si to sami uvědomovali.¹¹

1.2 Společenské přednosti

Pro každou společenskou událost či situaci existuje systém předností, kterými bychom se měli řídit a měli bychom je dobře znát. Ve společnosti platí jakási pomyslná hierarchie, která závisí na vzájemném vztahu setkávajících se osob. Pokud by ve společnosti vládla absolutní rovnoprávnost, mohlo by často docházet k trapným situacím. Chceme-li rozhodnout o preferenci jedné osoby, musíme ji porovnat s osobou druhou. Na základě těchto porovnaní je možné stanovit, zda porovnávaná osoba je společensky významnější či nikoli. Porovnávané osoby lze zkonfrontovat jen tehdy, pokud se vyskytují ve stejné společenské situaci. V opačném případě (za předpokladu odlišné společenské situace) je porovnávání nemístné, někdy až zcestné. Dále jak uvádí Smejkal a Bachrachová, neexistuje nikdo, kdo by byl ve společnosti absolutně bezvýznamný.¹²

11 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 80-204-1954-5. S. 8.

12 SMEJKAL, Vladimír a Hana SCHELOVÁ BACHRACHOVÁ. *Lexikon společenského chování*. 3.,

Podle Gutha-Jarkovského určujeme společenské preference především na základě těchto pravidel:¹³

1. věku – společensky významnější je starší než mladší
2. pohlaví – společensky významnější je žena než muž
3. společenské postavení – společensky významnější je pracovně, či politicky nadřízený nežli podřízený.
4. úctě k hostu, cizinci – společensky významnější je host, či návštěvník.
5. společenské důležitosti a jedinečnosti – společensky významnější je známá, populární, zasloužilá osobnost.

První věnuje pozdrav:

- mladší osoba starší
- podřízená osoba nadřízené
- osoba, která vstupuje do místnosti

První se představí:

- muž ženě
- mladší osoba starší
- společensky méně významná osobnost významnější osobnosti

První podá ruku:

- žena muži
- starší osoba mladší
- hostitel návštěvníkovi
- nadřízená osoba podřízené osobě

1.3 Ženské a mužské role ve společnosti

Od ženy se ve společnosti očekává, že bude plnit daleko více životních rolí, nežli muž: být milenkou, manželkou, matkou apod. Žena sama navíc touží například po úspěšné kariéře. Aby žena mohla dobře plnit všechny tyto role, potřebuje dostatek sebevědomí.¹⁴

Toto sebevědomí by ženě měl dodávat především muž, který by měl být správným gentlemanem. Mužem se člověk rodí, kdežto gentlemanem se člověk stává.

zcela přeprac. vyd. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0209-6. S. 26.
13 GUTH-JARKOVSKÝ, J.: Společenský katechismus. 1. vyd. Praha: ČS, 1992. S. 17.

14 SMEJKAL, Vladimír a Hana SCHELOVÁ BACHRACHOVÁ. *Lexikon společenského chování*. 3., zcela přeprac. vyd. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0209-6. S. 26.

Gentleman by měl být ušlechtilý, čestný a spravedlivý, měl by mít pevný charakter a dokázat se vypořádat s nejrůznějšími nástrahami.

Správná žena by měla sdílet všechny gentlemanovy vlastnosti. Měla by být sebevědomá, vzbuzovat přirozenou úctu a měla by být tzv. „ženou – osobností“ nikoli „ženou – doplňkem“. Takto vhodně vystupující ženu se sluší nazývat dámou.¹⁵

V dnešní moderní době má stále znatelný vliv původní francouzská etiketa. Téměř celá společnost ví, že dáma by měla mít přednost. V naší současné kultuře jsou ženy stále více samostatné a často přebírají i některé mužské styly chování. Jsou i takové ženy, které vyloženě odmítají jakoukoli pomoc ze strany muže. Za takovýchto případů opakovaného odmítání, při snaze mužů chovat se k ženám galantně, spousta mužů rezignovala. V reakci na to ženy často říkají, že gentlemani vymřeli.¹⁶

15 SEDLÁČEK, Ivo. *Jak se chovat ve společnosti:[situace, příklady, pravidla]*. Praha: Computer Press, 2001. ISBN 80-7226-436-2. S. 9.

16 ROETZEL, Bernhard. *Opravdový gentleman: tradice, noblesa, styl*. Praha: Slovart, 2001. ISBN 80-7209-228-6. S. 54.

2 Nejvlivnější čeští autoři v oblasti etikety a jejich přínos

Kapitola je zaměřena na nejvlivnější české autory v oblasti týkající se etikety a společenského chování. Dále jsou zde uvedena nejznámější díla, kterými k danému tématu autoři přispěli.

2.1 Jiří Stanislav Guth-Jarkovský

Jiří Guth-Jarkovský, vlastním jménem Jiří Guth (23. ledna 1861, Heřmanův Městec – 8. ledna 1943, Náchod) byl profesor, spisovatel, tajemník Mezinárodního olympijského výboru a spoluautor olympijské charty. Původním povoláním byl profesor francouzštiny, češtiny a tělesné výchovy na střední škole. Vystudoval gymnázium a později filosofii, matematiku a fyziku na Univerzitě Karlově v Praze. Roku 1883 se stal prvním promováním doktorem filosofie na české univerzitě. Navštěvoval Skuherskou varhanickou školu. Již jako mladý sloužil čtyři roky jako vychovatel v knížecí rodině Schaumburg-Lippe v Ratibořicích. Zde pozoroval vznešené chování rodiny a to ho vedlo k napsání několik děl o společenském chování. S touto rodinou se vydal i na cesty. Navštívil Evropu, Afriku, Asii a Severní Ameriku. Brzy po tom se stal pomocným profesorem na gymnáziu v Klatovech. Sám se sice aktivně nevěnoval žádnému sportu, ale i přes to se stal členem Sokola. Roku 1891 získal stipendium na studijní cestu o tělesné výchově do Paříže. Zde se seznámil s baronem Pierrem de Coubertinem. Díky tomuto přátelství se stal roku 1894 členem Mezinárodního olympijského výboru. Bylo to především kvůli samotnému baronovi, který chtěl, aby v mezinárodním výboru byl i český zástupce. V letech 1896 - 1916 působil jako profesor gymnázia v Truhlářské ulici v Praze. To mělo bohužel dopad na jeho funkci v Mezinárodním olympijském výboru, kde byl pro jeho nespolehlivost a časovou vytíženost odsunut do výslužby.¹⁷

Guth-Jarkovský se účastnil prvních novodobých olympijských her v Athénách (1896) a byl z nich nadšen natolik, že po návratu prosazoval, aby se příštích her zúčastnili Češi. Krátce poté ve spolupráci s Josefem Rösslerem-Ořovským založil roku 1899 Český olympijský výbor, který působí dodnes. Do roku 1929 byl Guth-Jarkovský jeho předsedou. Vzhledem ke své zálibě v turistice přispěl k založení Klubu českých turistů, kde se stal také předsedou. Po první světové válce povýšil na generálního

17 Český olympijský výbor. 2016 [online]. Praha: Česká Olympijská, a. s. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.olympic.cz>

sekretáře Mezinárodního olympijského výboru a stal se spoluzakladatelem Olympijské charty.

Po vzniku samostatného československého státu byl zvolen ceremoniářem prezidenta T. G. Masaryka. Zde navrhl statut řádu Bílého lva, který je dodnes udělován prezidentem republiky.¹⁸

Co se týče díla Guth-Jarkovského, napsal více než dvacet knih. Jeho tvorba zahrnuje různé básně a beletrii, cestopisy, několik knih věnovaných sportu a pro nás stěžejní knihy pravidel chování (nejznámější z nich uvedu níže).¹⁹

- Společenský katechismus
- Mladému Republikánu
- Na veřejnosti
- Obchodník gentleman
- Rodinné události
- Slušnost a demokracie
- Pravidla slušného chování pro mládež
- Společenský slabikář
- Stolníčení

2.2 Dobromil Ječný

Dobromil Ječný se narodil 10. února 1917 v Ivanovicích na Hané. Když mu byly čtyři roky, zemřel mu po návratu z války otec, proto byl vychováván jen matkou v Mladé Boleslavi.

O pár let později se s matkou a sourozenci přestěhovali zpět na Moravu do Kyjova, kde Dobromil Ječný vychodil základní školu. V 15 letech začal studovat na reálce v Hodoníně a poté na reformním reálném gymnáziu v Brně. V Brně zůstal studovat i nadále a to obor právo na právnické fakultě Masarykovy univerzity.

Po válce byl Ječný jmenován diplomatem. Díky této profesi měl možnost prohloubit znalosti světových jazyků a zúčastnit se důležitých zahraničních akcí, což mu velice pomohlo i v kariéře právníka. Roku 1950 se stal zástupcem velvyslance v Moskvě. Po návratu do Čech působil několik let jako vedoucí diplomatického

18 KÖSSL, Jiří; KRÁTKÝ, František; MAREK, Jaroslav. *Dějiny tělesné výchovy II.* Praha: Olympia, 1986. S. 73.

19 FORST, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1. A-G.* Praha: Academia, 1985. ISBN 80-200-0797-0. S. 876.

protokolu. V těchto pro něj velmi úspěšných letech byl zároveň přednášejícím základů diplomacie a některých aspektů mezinárodního práva na Diplomatické akademii v Praze. V letech 1960-1964 působil jako velvyslanec v Japonsku. Po návratu se opět vrátil k pozici vedoucího diplomatického protokolu. Od roku 1964 se stal profesorem na Univerzitě Karlově, Vysoké škole ekonomické v Praze, Vysoké škole zdravotnické v Praze a v Českých Budějovicích. Je držitelem několika československých vyznamenání.

D. Ječný nemá na svém kontě tolik knih jako Guth-Jarkovský, avšak několik důležitých z nich uvedu zde:

- Breviář moderního člověka
- Moderní společenské způsoby
- Gastronomický a společenský průvodce světem – I. Evropa

Dále se podílel na tvorbě televizního seriálu Tajemství výchovy.²⁰

2.3 Eliška Hašková Coolidge

Eliška Hašková Coolidge se narodila 26. března 1941 v Praze jako vnučka významného českého bankéře Josefa Haška. Roku 1949 společně s matkou a bratrem emigrovala do Německa a poté do Francie. V roce 1950 odjela za svým otcem do USA, kde později vystudovala Georgetown University School of Foreign Service. Obor diplomacie vystudovala s vyznamenáním.

Svou pracovní kariéru započala v Bílém domě, kde působila jako zvláštní asistentka pěti amerických prezidentů. Zřídila Kancelář prezidentských zpráv, jejímž úkolem je zprostředkování styků s veřejností. Zde působila 18 let v pozici ředitelky a poté přešla na ministerstvo zahraničních věcí USA. Zde působila jako náměstkyně ředitele protokolu Spojených států a jako zástupkyně velvyslance v Organizaci amerických států.

Roku 1998 se rozhodla, že se vrátí zpět do České Republiky, kde dnes prostřednictvím své agentury Coolidge Consulting Services napomáhá společenským a podnikatelským kontaktům mezi USA a Českou Republikou. Dále zastává funkci viceprezidentky Gastro Žofín Group, pomocí níž pomáhá organizovat významné společenské a státní akce. Paní Coolidge pořádá časté přednášky nejen pro

²⁰ Dobromil Ječný. 2016 [online]. Praha: Databáze knih [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/>

Diplomatickou akademii v Praze, ale i pro manažery různých společností.²¹

2.4 Ladislav Špaček

Ladislav Špaček se narodil 17. srpna 1949 v Ostravě. Zde později vystudoval Pedagogickou fakultu. Dále absolvoval Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Zde poté sám vyučoval historický vývoj české gramatiky. V lednu 1990 byl jmenován na místo vedoucího domácího zpravodajství České televize. Krátce na to začal působit jako mluvčí tehdejšího prezidenta České Republiky Václava Havla a jako vedoucí Tiskového odboru v kanceláři prezidenta České Republiky. V současné době se věnuje pořádání přednášek o společenském chování. S kolegy z oboru založil firmu FreeCom group, jejímž nejúspěšnějším projektem byl televizní seriál Etiketa.

Ladislav Špaček napsal tyto knihy:²²

- Velká kniha etikety
- Nová velká kniha etikety
- Špaček v porcelánu
- Deset let s Václavem Havlem
- Komiksová etiketa
- Tereza: Etiketa pro dívky

2.5 Eva Filipová

Eva Filipová se narodila v roce 1961. Vystudovala fyzioterapii a poté Pražskou psychoterapeutickou fakultu. V roce 1993 působila jako externí redaktorka několika časopisů a deníků. 1991 byla jednou z prvních, která zavedla program úspěšných kurzů pro ženy. Dále vystudovala New Yorkskou Mezinárodní školu pro estetiku. V dnešní době se zabývá především tématem společenského chování a gastronomie. Podílela se na uspořádání několika konferencí o gastronomii, etiketě a chování v Krakově, Londýně, Berlíně, Paříži, Bruneji a Chicagu. Roku 2014 získala třetí místo v gastronomické soutěži Zlatý hrozen za knihu S Evou v ráji. Eva Filipová je členkou gastronomické sekce Asociace hotelů a restaurací a v týdeníku Instinkt měla několik let svou stránku týkající se gastronomie. Paní Filipová pravidelně psala do deníku Telegraf,

21 Stručný životopis. 2015 [online]. Praha. Eliška Hašková Coolidge [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.ehc.cz/cz/media>

22 Ladislav Špaček. 2016 [online]. Praha. Ladislav Špaček [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.ladislavspacek.cz/>

kde publikovala svoje články o etiketě. Pár jejích článků se také objevilo v časopisech Katka a Patriot. Od Michaely Maláčové přijala nabídku na úlohu lektorky společenského chování v soutěži Miss České Republiky. Eva Filipová působila také na televizních obrazovkách a to především v pořadu Sama doma, kde měla seriál o etiketě a dále v televizi Noe, kde měla také díly o společenském chování. Dodnes je velmi vyhledávanou lektorkou společenského chování.²³

Do oblasti etikety přispěla především těmito díly:

- Moderní etiketa bojuje. Okouzující dáma, opravdový džentlmen
- V koutě štěstí nehledej
- Společenská náповěda

²³ Eva Filipová. 2015 [online]. Praha: Chování.eu [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/>

3 Pravidla společenského chování a jejich vývoj v České republice

Každá společenská situace se řídí určitými pravidly, kterými se řídí každý její účastník bez ohledu na věk, pohlaví či profesi. Některá z nich jsou tak prostá, že si ani neuvědomíme, že se jimi běžně řídíme. Jiná pravidla jsou sice o něco komplikovanější, ale zase ne tak komplikovaná, že bychom jim nemohli rychle porozumět.

3.1 První kontakty

První kontakty mohou být setkání a rozhovory, které mohou velmi ovlivnit naši budoucnost. Osoba, se kterou první kontakt navážeme, si o nás vytvoří jistý obrázek, jenž může být dobrý, ale i špatný. Proto bychom měli pečlivě dbát na to, abychom v takovýchto okamžicích působili co nejlépe. První dojem ovlivňuje až už zevnějšek (oděv, účes, líčení, doplňky, barvy), tak i osobnost (mimika, chůze, postoj, gestikulace). Správně bychom měli volit vhodná slova při rozhovoru a mluvit vždy zřetelně, ne však příliš hlasitě.²⁴

3.1.1 Pozdrav

Jak praví citát Dr. Gutha-Jarkovského „Pozdrav ve smyslu obecném jest nejprostší, nejobvyklejší a nejrozšířenější úkon společenský, jakožto zevní výraz zdvořilosti, pozornosti, přátelství a náklonnosti, vděčnosti, úcty a obdivu, posléze i podřízenosti.“²⁵

Pozdrav je důležitým činitelem při vyvolání prvního dojmu při shledání dvou lidí a zároveň jím lze vyjádřit postoj k druhé osobě a individuální náladu. V pozdravu se odráží část našeho JÁ a určité společenské situace. Způsob zdravení rozlišujeme nejčastěji podle stavu zdravícího, podle osoby, která je zdravěná a podle toho, v jaký čas nebo na jakém místě zdravíme.²⁶

Stylů pozdravu je mnoho, odlišují se především dle zemí, věku, vztahu mezi osobami apod. Rozlišují se různé formy pozdravů. Nejčastějšími projevy zdravení jsou hlasový projev, podání ruky, smeknutí pokrývky hlavy u mužů, polibek atd.

24 INCZE, Georg. *Pravidla společenského chování: 100 odpovědí na 100 otázek*. Praha: Ikar, 1999. ISBN 80-7202-382-9. S. 9.

25 Dr. Guth-Jarkovský, citát dostupný z: GULLOVÁ, Soňa; MÜLLEROVÁ, Františka. *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol*. 3. dotisk 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1021-7. S. 24.

26 SMEJKAL, Vladimír a Hana SCHELOVÁ BACHRACHOVÁ. *Lexikon společenského chování*. 3., zcela přeprac. vyd. Ilustroval Roman KLISKÝ. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0209-6. S. 39.

Zmíněné smeknutí pokrývky hlavy bylo za dob rytířů povinností každého z nich, pokud zdravili panovníka či dámu. I za doby Dr. Gutha-Jarkovského bylo smeknutí klobouku naprosto běžnou součástí pozdravu mužů. Ve své knize *Společenský katechismus* uvádí, že muž by neměl dámu sám na ulici zastavit, pokud ho k tomu dáma sama nevyzve. Jestliže je muž vyzván k pozdravu, měl by smeknout klobouk a nasadit si ho zpět v případě, že dáma pokývne hlavou ke svolení. Pokud by dáma tak neučinila, je to pro ni trapná situace.²⁷

Dobromil Ječný v jedné ze svých knih píše, že pozdravit je slušnost, kdežto odpovědět je povinnost. A tímto motem bychom se měli řídit a pozdrav vždy druhému oplatit. Na rozdíl od Gutha-Jarkovského Ječný tvrdí, že pokud je venku extrémní zima, není muž povinen při pozdravu klobouk smeknout. Dále při nepříznivém počasí muž nemusí sundat při pozdravu rukavici.²⁸

Ladislav Špaček ve své knize konstatuje, že dnes muži klobouk již smekat nemusí, postačí, když se dotknou okraje klobouku dvěma prsty. Není však chybou, pokud se pán rozhodne klobouk smeknout. Co se týče sportovní čepice, tu muž také nemusí smeknout, stačí, když se hlavou lehce ukloní.²⁹

Co se týče pozdravů lidí přichozích do společenské místnosti, lze si povšimnout také určitých dobových rozdílů. Za Gutha-Jarkovského, se lidé choďovali bavit do salonů. Když muž vešel dovnitř salonu, ustoupil půl druhého kroku od dámy, kterou se chystal pozdravit, smekl klobouk a hluboce se uklonil. Takto se uklonil před každou dámou v salonu. Zdravil-li dalšího pána, postačilo mu k tomu pouze pokynout hlavou.³⁰

Dobromil Ječný přichází s trochu pozměněnými pravidly, co se týče vcházení do místnosti. Muž vcházející do místnosti se již nemusí hluboce uklánět, stačí sejmout klobouk. Když muž přichází do místnosti, pozdraví nejprve hostitelku, potom hostitele a po nich přítomné ženy a na závěr muže. Pravidla se týkají i žen. Vstupuje-li do místnosti žena, jejíž manžel je jedním z hostů, pozdraví ho naposled. To samé platí i pro manžela. Nejprve pozdraví přítomné dámy, potom svou manželku, nakonec pak muže.³¹

Pro Ladislava Špačka je nejdůležitější pravidlo, že osoby přicházející do

27 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří. *Společenský katechismus*. Praha: Československý spisovatel, 1992. ISBN 80-202-0379-6. S. 18.

28 JEČNÝ, Dobromil. *Breviř moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968. S. 24

29 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1954-5. S. 26.

30 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří. *Společenský katechismus*. Praha: Československý spisovatel, 1992. ISBN 80-202-0379-6. S. 20.

31 JEČNÝ, Dobromil. *Breviř moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968. S. 26

místnosti zdraví osoby, které už v místnosti jsou. V dnešní době se více řeší postavení osob

v místnosti. Vstoupí-li do místnosti osoba vyššího postavení, osoby podřízené by měly vstát. Pokud ale nadřízený z místnosti odejde a později se do ní opět vrátí, podřízený už nemusí vstávat podruhé, pouze zvednou hlavu, nebo se ukloní na pozdrav, tím dají nadřízenému najevo, že ho berou na vědomí. Dále platí pravidlo, že muž zdraví první ženu a mladší osoba osobu starší. Stejně jako u Dr. Ječného u příchodu na společenskou akci platí, že nejprve se zdraví hostitelé a pak ostatní účastníci společenské akce.³²

Mimo neverbálních pozdravů existují také pozdravy verbální (hlasové). Pozdravit lze různými slovy. Nejčastěji slycháváme například dobré ráno, dobrý den, na shledanou. Takové pozdravy jsou vhodné pro každou příležitost. Dále zdravíme pozdravy neformálními, kterými v dnešní době zdravíme především své přátele a rodinu, aniž bychom si uvědomovali, že tyto pozdravy měly kdysi hlubší význam.

Asi nejobvyklejší z těchto neformálních pozdravů je pozdrav „Ahoj“. Tento pozdrav dříve používali především námořníci. Do našich zemí se dostal nejprve díky vodákům, kteří ho používají dodnes. U nás se začal používat jako pozdrav mezi přáteli. Jiní pamětníci však spekulují o tom, že pozdrav „Ahoj“ má původ v latinském „Ad Honorem Jesu“, do češtiny přeloženo jako „Ke cti Ježíše“. Poslední teorie původu slova je v anglickém slově „a hoy“, které je překladem k českému slovu „lod'ka“.³³

Dalším takovým pozdravem je pozdrav „Nazdar“. Tento pozdrav byl údajně poprvé použit při stavbě Národního divadla. Konkrétně šlo o situaci, kdy lidé chodili s kasičkami a vybírali peníze na stavbu. Na kasičkách bylo tehdy napsáno: „Na zdar důstojného Národního divadla“. O něco později se tato slova začala šířit jako pozdrav po celých českých krajích. Později bylo slovo „Nazdar“ schváleno jako pozdrav členů tělovýchovného útvaru Sokol.³⁴

3. 1. 2 Oslovování a představování

Podle obecně existujících pravidel platí že, chce-li osoba navázat rozhovor s druhou neznámou osobou, musejí se nejprve poznat a navzájem se představit. Poté se již mohou oslovovat jmény nebo tituly. Z představení dále také vycítíme, co je daná

32 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1954-5. S. 27.

33 REJZEK, Jiří. *Lidová etymologie v češtině*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1649-0. S. 62.

34 MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 5. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-048-7. S. 392.

osoba zač a jak s ní můžeme hovořit.

I oslovování se v naší kultuře postupně vyvíjelo. Až do období vzniku Československé Republiky se k lidem z vyšších vrstev obvykle pojily různé šlechtické tituly. Po roce 1918 se tyto tituly z velké části nahradily úřednickými hodnostmi. Tato pojmenování byla často užívána také manželkami ve formě například paní Starostová. V tomto případě je zřejmá striktnost a neměnnost prvorepublikové etikety, kdy kupříkladu na tištěném svatebním oznámení stálo: „Paní a pan Svoboda, učitel v Olomouci, kladou si za čest oznámit...“.³⁵

Guth-Jarkovský ve své knize *Společenský katechismus* uvádí, že by s oslovením jakékoliv osoby mělo být automatické smeknutí nebo alespoň nadzvednutí klobouku, i kdyby šlo pouze o optání se strážníka na správnou cestu. Co se týče představení, doporučoval představovat osobu osobě druhé pouze tehdy, pokud to bylo nutné. Za nezbytné ovšem považoval představení osob v domácím prostředí, jelikož byly obě osoby domácími přijaty a proto jim tato okolnost dávala povinnost hosty navzájem seznámit.

Představovalo se obvyklou větou: „Dovoľte, abych vám představil pana X...“, a nakonec byl přidán titul, kterého byla představovaná osoba nositelem, a tím jí bylo dodáno pozornosti. Na tento titul byl kladen jasný důraz.

Představovati se slušelo zejména: mladší starším; níže postavené vyšším; pány dámám, nikdy obráceně; dále měly přednost starší osoby a nebylo potřeba, aby se starší nechali představit mladším.³⁶

Stejně jako Guth-Jarkovský, také Dobromil Ječný zastával názor, že lidé by se měli představovat jen v situaci, která si představení vyžadovala. Například vstoupil-li někdo do kupé vlaku, pak se pochopitelně nemusel a zpravidla ani nemohl představit. Došlo-li k představení, pak jen v užších skupinách, které se z té velké společnosti jaksi vyčlenily. Něco jiného však bylo při pobytu v sanatoriu, zotavovně či jiném léčebném zařízení. V takovém prostředí považoval Ječný za dobré se při první příležitosti představit přinejmenším spolubydlícím a přisedícím u jednoho jídelního stolu. Později se dotyčná osoba měla postarat o to, aby se seznámila i s ostatními, buď sama, či s pomocí těch, kterým už byla představena. Co se týče představovací formule, nedošlo

35 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1954-5. S. 20.

36 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X. S. 27.

v ní k žádným výrazným změnám. Oba autoři radili nejprve muže představovat ženám, mladší starším a podřízené nadřízeným. Ječný ovšem připouštěl malé výjimky. Doporučoval se držet jednoho základního pravidla, a to věkového rozdílu. Tudíž nepovažoval za chybu, byla-li představena mladší dívka staršímu muži nebo vdaná mladá paní starší svobodné ženě.

I v 70. letech 20. století se při správném představování druhé osoby přidávaly za jméno vhodné doplňky (např. Jiří Svoboda, nejmladší inženýr našeho závodu). Tímto uvedením se mimo vyzdvížení důležitosti nabídl také námět k počátečnímu rozhovoru. Pokud byla představována někomu známá osobnost, nebylo potřeba uvádět jméno známé osoby. Manželé byli představováni hromadným názvem: manželé Svobodovi a nepředstavovali se každý zvlášť, pokud ovšem nebylo třeba upozornit na jednoho z nich. Setkaly-li se dva páry, potom mladší žena představila svého muže starší ženě a naopak. Nakonec se pánové sami sobě představili navzájem. Pokud se ve stejné situaci ženy neznaly, ale znal se pán s paní, představil muž nejprve svou manželku cizí ženě.³⁷

Také Ladislav Špaček je toho názoru, že muž by se měl představovat první ženě a poté žena muži. Dříve žena nastavovala ruku muži k políbení. Dnes je toto pravidlo již zastaralé a ve společnosti se objevuje zřídka. Polibek ruky vystřídal vzájemné potřesení rukou. I toto gesto má ovšem své pravidlo. Ruku jako první podává žena, která je považována za společensky významnější osobu. Podání ruky ovšem není pro ženu povinností. Pokud chce žena odmítnout kontakt, může pouze pokynout hlavou nebo dát jiný signál, že ví, kdo muž je a důstojně odejít. S takovýmto odmítnutím se však ve společnosti setkáváme zřídka. V dnešní době se také při představování omezilo přidávání titulů či doplňků za jmény. Představuje se tedy jen jménem a příjmením. Pokud ovšem někdo chce dát důraz na nějakou z životních rolí osoby, kterou představuje, použije ji před jménem: „Dovolte mi představit svého advokáta, doktora Jiřího Svobodu.“ Při představování by se obě strany měly vždy postavit a muži si zapnout sako. Ženy sice mohou zůstat sedět, pokud se jim představuje muž, ale obvykle představování nezůstane pouze u podání ruky a v rozhovoru je vhodné, aby obě strany byly na stejné úrovni. Změna také nastala při představování se dvou párů. Jako první se představuje mladší muž staršímu muži, poté jeho partnerce a nakonec představí svou partnerku. Ruku k potřesení nabídne společensky významnější pár.³⁸

37 JEČNÝ, Dobromil. *Společenské chování v kostce*. Úvaly: Ratio, 1996. ISBN 9788023815849. S. 34.

38 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-

3. 1. 3 Podání ruky

Některá pravidla podání ruky byla již objasněna v podkapitole představování. V této kapitole se však budu podrobněji věnovat historii podání ruky.

Podání ruky není spojeno jen s představováním, ale je považováno také za součást pozdravu. Toto gesto slouží mimo jiné jako prostředek k vyjádření společenské přednosti. Jestliže někdo nabídl svou ruku k potřesení, symbolizovalo to projev přátelství, náklonnosti a vztahu. Ještě za dob středověku tím lidé dávali na vědomí, že v ruce nedrží žádnou zbraň, že přicházejí v míru.

Podle Gutha-Jarkovského je podání ruky považováno za vhodný projev úcty vůči druhé osobě. Za dob Gutha-Jarkovského muži do společnosti nosili rukavice. Muž nikdy nesměl za žádných okolností podat ruku, na které měl navlečenou rukavici. Žena si směla rukavici ponechat například za nepříznivého počasí, či jestliže jí rukavice sloužily jako vhodný doplněk k večerní toaletě. Přijatelnější ale bylo, pokud si žena vždy svlékla alespoň rukavici na pravé ruce. Jako první podávala ruku žena muži, starší mladšímu a společensky významnější osoba méně významné. Guth-Jarkovský ovšem uvádí možnou výjimku v tomto pravidle, a to v případě, že se jednalo o staré známé. Pokud nebyl mezi osobami stejného pohlaví značný věkový rozdíl, nebylo důležité pořadí podání ruky.³⁹

Dobromil Ječný radil, aby lidé netřáslí rukou tomu, kdo nebyl evropsky vychován. Co se týče podání ruky, pak doporučoval podávat ruku řádně, ne pouze prst nebo ruku nehybnou a strnulou.⁴⁰

U Ladislava Špačka si lze povšimnout velmi obdobných pravidel jako u Dobromila Ječného, avšak zdůrazňuje zde některé výjimky. Například podstoupil-li někdo transplantaci pravé ruky, nemusí podávat k potřesení protézu, ale podá levou ruku s převrácenou dlaní, kterou druhý může přijmout rukou pravou. V zaměstnání jako první podá ruku nadřízený podřízenému a to i v případě, jedná-li se o ženu nebo staršího muže. V divadle toto pravidlo však neplatí. Zde je žena považována za významnější, tudíž svému nadřízenému podává ruku ona. Špaček dále uvádí, že pokud osoba neznalá těchto pravidel udělá chybu v přednosti podání ruky, společensky významnější osoby by jí neměla opravovat, naopak by měla ruku co nejrychleji přijmout, aby si toho nikdo jiný nevšiml. Tímto prokáže druhé osobě dobro a to je podle Špačka posláním lidí ve

204-1954-5. S. 20.

39 Guth-Jarkovský, J.: *Společenské klasobraní*. 1. vyd. Praha: Plot, 2005. S. 19.

40 JEČNÝ, Dobromil. *Breviář moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968. S. 25.

společnosti.⁴¹

3. 1. 4. Polibek ruky

Líbání může pro někoho být velice intimní způsob pozdravu. V naší kultuře se k pozdravu váže zejména políbení ruky. Muž tak dává ženě najevo úctu, uznání, velkou zdvořilost nebo další city. S líbáním ruky se obvykle nesetkáváme v každodenním styku. V dávných dobách například pánové políbili svého otroka, kterého zrovna propustili na svobodu.⁴²

Dr. Guth-Jarkovský byl toho názoru, že líbáním ruky by se ve společnosti nemělo příliš plýtvat. Pán měl políbit ruku jen vdané paní. Bylo společensky nepřipustné, aby mladík líbal ruku mladému děvčeti. Směl tak učinit jen tehdy, pokud chtěl příští den požádat dívčiny rodiče o ruku. Políbit na rty ji mohl mladík jen v okamžiku jejich zasnoubení. Výjimka byla spojená s panovnickým dvorem. Jestliže se u dvora nacházela neprovdaná dvorní dáma, příslušelo jí ruku políbit, protože měla na dvoře právo jako provdaná paní.

Pán směl dámě ruku políbit jen tehdy, pokud mu ji sama k políbení nastavila. Rty se ruky nesměly příliš dotknout, spíše šlo o pouhé naznačení polibku. Přímou ruku se podle Gutha-Jarkovského nelíbalo vůbec. Na nádraží při loučení nebo přivítání bylo políbení ruky povoleno.

Další přípustnou výjimkou bylo políbení ruky ženou muži. To bylo možné jen za situace, pokud chtěla projevit úctu velmi mladá žena starci.⁴³

Dobromil Ječný zdůrazňoval, že líbání ruky by se nemělo zavrhovat tam, kde je projevem úcty nebo díku. Dále prosazoval, že pokud měla dáma rukavici, neměly se pánovy rty nikdy rukavice dotknout. Polibek měl být opravdu pouze symbolický, aby dámě rukavici nějakým způsobem nezašpinil. Nejlepší řešení v takovém případě podle Ječného bylo spokojit se jen se stisknutím ruky. Jestliže muž políbil dámě ruku v přítomnosti dalších dam, měl políbit ruku také jim.⁴⁴

Eva Filipová apeluje na muže, aby nejprve zvážili, jestli bude políbení ruky ženě příjemné a zdali poté nebude v rozpacích. Ženám zase radí, že společensky vhodnější je

41 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. s. 26, ISBN 978- 80-204-1954-5

42 SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. 2. dopl. vyd. Praha: Grada, 1998. s. 82, ISBN 80-7169-503-3.

43 Guth-Jarkovský, J.: *Společenské klasobraní*. 1. vyd. Praha: Plot, 2005. s. 20.

44 JEČNÝ, Dobromil. *Breviář moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968. S. 26

neschovávat ruku za zády a nechat si ji políbit, byť by toto gesto raději ozelely.⁴⁵

3. 1. 5 Jiné formy líbání

V dnešní době je povoleno na veřejnosti několik forem líbání. Neoficiálnějším polibkem je naznačení při přátelském objetí s přiložením tváří, nejčastěji třikrát. Tento typ polibku bývá obvyklým především u vzájemně se vítajících žen. Dnes je tento druh líbání přípustný také při oficiálních příležitostech.⁴⁶

Ovšem stále zůstává na veřejnosti nepřipustné vášnivé líbání milenců, případně manželů. V každém kraji naší země se dodržuje jiná tradice líbání. V některých oblastech, zejména na venkovech, je dodržována zvyklost líbání celé rodiny, zejména při výjimečných sešlostech. Avšak ani v takovémto případě se nelíbají navzájem muži, pouze muži políbí ženy a ženy políbí ostatní ženy. Jedná-li se o blízké příbuzné či přátele, není prohřeškem políbit se na ústa.⁴⁷ Tento polibek je přeměnou tzv. biblického bratrského polibku, kterým ve středověku přijímal panovník rytíře do rytířského řádu.

3. 2 Rodinné obřady a události

V našem životě se setkáváme s různými rodinnými nebo slavnostními obřady či událostmi. Některé tradice z nich byly vypuštěny, jiné zachovány či poupraveny do moderní formy. Tyto obřady jsou jakýmsi formami chování, které jsou založeny na mnoha po sobě jdoucích pravidlech, které vyžadují přesnou návaznost.

3. 2. 1 Narození

Narození dítěte je zpravidla velká událost, zejména pro jeho rodiče a nejbližší příbuzné, kteří chtějí nového člena rodiny co nejdříve náležitě přivítat. I přes záplavu emocí by však stále měli mít na paměti pár zásad, které dbají především na pohodlí matky a otce dítěte.

První doporučení dával Guth-Jarkovský ještě před samotným narozením dítěte. Oznámení o budoucím narození dítěte se mělo dávat pouze rodinným příslušníkům a důvěrným známým. Ti po obdržení informace věnovali nějaký kousek do výbavy očekávaného děcka. Měli tak učinit co nejdříve, aby budoucí rodiče výbavu pro dítě

45 FILIPOVÁ, Eva. *Společenská náповěda*. Hodkovičky [Praha]: Pragma. ISBN 978-80-7349-139-0. S. 16.

46 SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. 2. dopl. vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-503-3. S. 82.

47 BRÁZDOVÁ, Dagmar. *Zásady společenského chování: v každé situaci, doma i v cizině, z diplomatického protokolu*. Praha: Road, 1991. ISBN 80-85385-09-0. S. 22.

řádně doplnili.

Pozdější zprávu o samotném narození dítěte měli rodiče podávat již širšímu okruhu známých, nebo alespoň těm nejdůvěrnějším, kteří řádně navštěvovali matku před porodem a tázali se po jejích pocitech a stavu. Jestli při porodu nastaly nějaké komplikace, otec byl povinen napsat několik řádků, kde vyjádřil svou starost.

Všichni kdo obdrželi oznámení, měli pohotově odpovědět formou dopisu či vizitky, kde byla vyjádřena gratulace a přání zdraví dítěti i matce.

Protože v 19. století byla díky špatné lékařské hygieně (lékaři často přicházeli z pitev rovnou k porodům) zprvu větší úmrtnost v porodnicích, než při domácích porodech, spousta žen raději volila variantu domácího porodu. Nicméně ani do porodnice ani do domu rodičů se nemělo chodit navštěvovat hned v den porodu. Jako důkaz zájmu namísto návštěvy postačilo odevzdání vizitky. Ti nejdůvěrnější známi mohli stisknout ruku otci, matku ale nechali načerpat sil.

Kvůli špatné hygieně také Guth-Jarkovský doporučoval, aby méně důvěrným známým oznámení o narození dítěte rodiče rozeslali až čtrnáct dní po porodu, kdy zdraví dítěte a matky nebylo v ohrožení. Oznámení bývalo ozdobeno barevnou stužkou (modrou, růžovou) podle pohlaví narozeného dítěte.

Přátelé a známi posílali matce dítěte květiny, či drobné dárky. Ta je vždy s věčností přijala. Dívky měly zakázáno chodit do pokoje šestinedělek.⁴⁸

Dobromil Ječný byl přesvědčen, že žena v očekávání by neměla navštěvovat společenské podniky a to zejména v pokročilém stádiu těhotenství.

Poté zmiňoval jeden důležitý fakt, a to že pro otce dítěte mělo být samozřejmostí přinesení v den porodu jeho družce květiny. Dále radil rodičům matky, že by se v den narození dítěte měli zdržet všech svých vnitřních emocí a svou dceru v porodnici nenavštěvovat a přenechat tuto možnost k návštěvě pouze otci dítěte.⁴⁹

V dnešní moderní době bylo vlivem mobilních telefonů a jiných technologických vymožeností opuštěno posílání papírových blahopřání nebo oznámení. Namísto toho rodiče oznámení rozesílají formou SMS zpráv. Nicméně poslání papírového blahopřání není žádnou chybou. Dále bylo upuštěno od dávání darů před narozením dítěte. Dnes se takové pozornosti přinášejí na první návštěvu narozeného dítěte. I obchody jsou již na lepší úrovni a nabízejí nám různé novorozenecké sety

48 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X. S. 41.

49 JEČNÝ, Dobromil. *Breviář moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968. S. 162

a sady, což jsou vhodné praktické dary pro novorozence i jeho rodiče. Pokud je v rodině starší sourozenec, měla by se koupit malá drobnost také jemu.⁵⁰

3. 2. 2 Křtiny

Za první oficiální obřad, kterého se dítě zúčastnilo, se považovaly křtiny (též nazývané křest). Tuto tradiční ceremonii dodržovaly a dodnes dodržují jen věřící rodiny. Při samotném rituálu byl nově narozený jedinec zasvěcen do Božího světa.

Aby mohl samotný křest proběhnout, je nutné mít zvoleného kmotra, který asistuje při křtu, zpravidla to býval nějaký blízký příbuzný nebo důvěrný rodinný přítel. Podle Dr. Gutha-Jarkovského bylo odmítnutí takovéto pocty, jako stát se kmotrem krajně nevkusné. Nicméně pokud měl oslovený kmotr závažný výjimečný důvod, musel se rodičům dítěte řádně omluvit. Stejně tak pokud bylo rodičům dítěte nabídnuto kmotrovství od vznešené či představené osoby, měli tuto nabídku bez výjimek s vděkem přijmout. V opačném případě by dotyčnou osobu hrubě urazili. Za nesprávné Guth-Jarkovský také považoval, aby rodiče sami žádali nějakou významnou osobnost, aby se ujala role kmotra jejich dítěte. Povinností rodičů bylo uspořádat před obřadem domácí hostinu a navzájem všechny seznámit. Kmotřenci kmotr pak obvykle přinesl dar v podobě zlatých penízků. Za doby Gutha-Jarkovského bylo další povinností kmotra obdarovat malým peněžním darem také porodní bábu, někdy také kojnou či služebnictvo. Při samotném křtu se ponořilo celé tělo dítěte do svěcené vody.⁵¹

V dnešní době byly podmínky křtu zpřísněny. Hlavním rozdílem je žádání rodičů o křest a následné udělení dítěti pouze v případě, že bude splněna podmínka vychovávání dítěte k víře v křesťanství. Na rozdíl od doby Gutha-Jarkovského se dnes (až na pár výjimek) neponořuje do vody celé tělo dítěte, nýbrž je pouze polita křtěncova hlavička (zejména u římskokatolické církve).⁵²

3. 2. 3 Biřmování

Biřmování slouží jako obřad, při kterém se pokřtěné osobě uděluje právo dospělosti a zúčastňování se křesťanského života. Pro to, aby mohlo dojít k biřmování, je třeba pochopit katechismus a seznámit se s náboženskou doktrínou. Samotný rituál se

50 Dary a dárky: Novopečená rodina. 2016. [online]. Chování.eu [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/>

51 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X. S. 42.

52 SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. 2. dopl. vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-503-3. S. 163.

zpravidla koná po prvním přijímání svatém, což je mezi 12 a 13 rokem dítěte. Může se však uskutečnit i dříve, či později.⁵³

Při birmování se opět volili kmotří nebo kmotry. Za nejvhodnější výběr doporučoval Guth-Jarkovský okruh nejbližší rodiny či přátel. Kmotr měl obdarovat birmovance malým darem. Hostinu, která je spojená s birmováním, vystrojili rodiče, ovšem nebylo to povinností.⁵⁴

V současné společnosti dochází k birmování méně, než to bylo za doby Gutha-Jarkovského. Největší rozdíl ovšem nastal zejména při chystání oslavy po birmování. Zatímco dříve rodiče birmovance pořádali hostinu téměř vždy, dnes byla nahrazena jinými způsoby oslavení dne s birmovancem. Otec například pozve svého birmovaného syna na výlet.⁵⁵

3. 2. 4 Zasnoubení

Zásnuby jsou oficiálním oznámením vztahu, který zpravidla končí svatbou. K zásnubám se pojí drobná oslava, na které by měli být přítomni rodiče snoubence i snoubenky. Zásnubám by měla předcházet žádost o ruku nevěsty, a to u slavnostního oběda, který pořádají rodiče dívky.

Přestože dnes je ve většině případech v České republice volba partnera, se kterým chceme strávit zbytek života čistě na nás, kdysi tomu tak zpravidla nebylo. Ve většině případů (hlavně ve vyšších a středních vrstvách) se museli budoucí manžel či manželka zamlouvat také rodičům. Častokrát se proto snažili rodiče svému potomkovi sami najít vhodný protějšek. I v takových případech bylo doporučeno jednat taktně a podle zásad etikety. Byl-li mladý muž představován dívce z důvodu budoucího sňatku, mělo se tak stát nenápadným způsobem. Dr. Guth-Jarkovský byl přesvědčen, že by vzájemné představení obou protějšků mělo nastat spíše v uzavřené společnosti, nežli na veřejnosti. Pokud se děvče mladému muži nezamlouvalo, nebylo vhodné říkat rodičům důvody. Samotná dívka se nikdy neměla dozvědět, že se mládenci nezamlouvala.

Samotné žádání o dívčinu ruku mělo nastat pouze tehdy, věděl-li mladík, že nebude odmítnut. Pokud rodiče dívky neměli o vztahu tušení, bylo vhodné použít

53 SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. 2. dopl. vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-503-3. S. 164.

54 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X. S. 42.

55 Kolektiv autorů. *Lexikon slušného chování a forem společenského styku*. Bratislava: AKTUELL, 2007. ISBN 978-80-89153-46-6. S. 83.

mladíkovi rodiče jakožto prostředníky, aby za něj žádost o ruku učinili. Otec dívky zde mohl dát najevo chlapcovým rodičům, jak velké věno si dcera s sebou odnese. Pokud rodiče dívky nebyli rozhodnutí, zda je ženich pro jejich dceru vhodný, nechali si několik málo dní na rozmyšlenou.

Pokud byl nápadník rodiči dcery přijat, stal se jejím snoubencem. V nejbližší době (dopoledne) měl navštívit snoubenčiny rodiče a přinést snoubence bílé květy. Oblečen měl být v redingotu. Správně měla být tato kytice obnovována každý den, jako symbol věčné lásky. Bohužel tato gesta byla velice nákladná, tudíž se nevěsta musela spokojit s tím, že ji ženich občas obdaroval menší kyticí či jednou květinou. Dále mohl své snoubence dávat menší dárky (bonbony, knihy...). Větší dary byly považovány za ženichův nevkus. Takové dary si měl schovat až po svatbě.

Pokud chtěl mládenec sňatek odmítnout, například byl-li zklamán z nabízeného dívčina věna, nenavštěvoval již rodiče dívky, pouze dopisem předstíral nějaký závažný důvod, kvůli kterému nemůže vystavit dívce takovouto poklonu. V takovémto případě Guth-Jarkovský doporučoval oběma stranám co nejdříve zapomenout na dřívější styky.

Pokud však obě strany se sňatkem souhlasily, navštívili rodiče dívky co nejdříve rodiče ženicha a srdečně je pozvali na zasnubní hostinu.

Samotná zasnubní hostina probíhala pouze v úzkém kruhu rodinném, nejčastěji se jí účastnili pouze nevěsta, ženich a jejich rodiče. V den zasnub měl snoubenec správně nevěstě opět poslat košík bílých květin, zvláště těch, které měla jeho budoucí manželka nejraději. Květiny se nechávaly posílat květinářem dostatečně před hostinou, aby nevěsta mohla kytice dobře umístit před zraky hostů. Košík byl protkán bílou mašlí, na které bylo vyšito datum zasnub. Dále snoubenec s sebou přinesl pouzdro, které skrývalo zasnubní prsten. Ten své snoubence později navlékl na prsteníček levé ruky, kterou následně políbil. Někdy matka nevěsty svolí a snoubenec může své budoucí nevěstě věnovat první polibek, nebo alespoň políbit její čelo.

Zasnubní prsten býval prvním hodnotným darem, který mohla snoubenka přijmout. Nejčastěji byl ozdobený perlami či bílými kameny. Uvnitř prstenu bývala vryta křestní jména obou snoubenců s datem jejich zasnoubení.

Týden po zasnubní hostině oplatili ženichovi rodiče hostinu snoubenčiným rodičům. Při této příležitosti přinesla snoubenka zasnubní prsten svému budoucímu manželci, pokud mu jej nedala už při zasnoubení.

Ostatním příbuzným či nejbližším známým oznámili snoubenci onu šťastnou

událost den po zasnubách. Guth-Jarkovský ovšem nedoporučoval říkat o zasnoubení širšímu okolí, protože zatím nebylo stoprocentně jisté, jestli vztah do svatby přetrvá.

Od zasnoubení se dívka neměla objevit ve společnosti bez svého partnera. Pokud někdo pozval snoubenku, měl také pozvat jejího snoubence. Pokud tak někdo neučinil, bylo vhodnější pozvání úplně odmítnout.

Do svatební noci bylo snoubencům přísně zakázáno trávit společně noc pod jednou střechou.⁵⁶

Dnes již zasnuby nejsou takto formální záležitostí. Pokud se chlapec s dívkou rozhodnou upevnit svůj vztah manželstvím, skýtají se jim zpravidla dvě možnosti. Buď mohou zvolit oslavu zasnub s úzkou rodinou, nebo pouze sami dva v soukromí. Ani jedna volba není považována za chybnou.

Protože v dnešní době není neobvyklé, že spolu pár sdílí stejné obydlí již před svatbou, je vhodná volba uspořádání zasnubní hostiny doma. Pokud ovšem bydlí každý z páru odděleně, není chybou uspořádat zasnubní hostinu například v restauračním salonku.

Rozhodne-li se tedy pár pro variantu zasnubní hostiny s rodinou, snoubenec krátkým proslovem před všemi pronese, že s dívkou chtějí svůj vztah povznést na zasnoubení. Následně dívka navlékne zasnubní prsten a krátce ji políbí na rty - nikoli už jen na čelo, jako tomu bylo dříve. Dnes se také vytratila tradice předání zasnubního prstenu dívky pro chlapce.

Běžnější formou zasnub v dnešní společnosti bývá soukromá večeře v páru. Zasnoubení se nejbližší rodině a přátelům oznamuje při nejbližším setkání. Vhodnou restauraci pro zasnubní večeři vybírá především chlapec. Pouzdro s prstenem předá své dívce u sklenky šampaňského se slovy lásky.⁵⁷

3. 2. 5 Svatba

Sňatek je odjakživa považován za jeden z nejdůležitějších rodinných obřadů. Avšak i tato výjimečná událost budí v lidech nervozitu, aby chod oslavy, dopadl podle plánů. K tomu slouží soubor pravidel, kterými je vhodné se na každé svatbě řídit.

Za Gutha-Jarkovského se dával důraz nejenom na svatební obřad jako takový, ale i na výbavu a svatební dary. Výbava, kterou dostala nevěsta v den svatby od své

56 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X. S. 49.

57 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978- 80-204-1954-5. S. 26

rodiny, byla značena monogramem, který byl tvořen začátečními písmeny křestních jmen nevěsty a ženicha. Někdy se používal pouze monogram nevěsty.

Také přátelé a širší příbuzní posílali nevěstě různé dary. Obzvlášť ti, kteří byli pozváni na svatbu. Starší příbuzní mohli místo daru poslat zlaté mince, o tom ovšem rozhodovaly především jejich finanční možnosti.

Dobří přátelé obdarovali nevěstu nějakým uměleckým předmětem. Guth-Jarkovský radil volit dary co nejvhodnější pro oba novomanžele, nejlépe praktické. To se týkalo především přítele nevěsty. Přítelkyně nevěstě mohla věnovat osobní dar, nejlépe v podobě šperku či krajek. Ženichovi mohl přítel poslat dar určený jen jemu. Veškeré tyto dary byly adresovány rodičům nevěsty a na vizitce bylo napsáno, komu patří.

Dříve se také v některých rodinách dodržovalo vystavování darů. Pokud rodina tuto tradici dodržovala, nebylo vhodné zveřejňovat, od koho který dar je. V opačném případě by to mohlo vést k zahanbení dárců méně hodnotných darů.

Někdy nastala i možnost rozchodu snoubenců před svatbou. Pokud bylo rozhodnutí zrušení svatby na straně snoubenky, musel ho mládenec přijmout a nesměl se již nikdy sám pokusit navázat s dívkou kontakt. Bylo totiž pravděpodobné, že se tak snoubenka rozhodla z vážných důvodů. V takovém případě radil Guth-Jarkovský mužům zapomenout. Pokud mládenec dívku dobře nepochopil, museli mu to objasnit její rodiče.

Pokud chtěl svatbu zrušit snoubenec, nevěstin otec po něm zpravidla žádal dostatečné vysvětlení. Otec nevěsty si měl především zachovat důstojnost a chránit čest své dcery. Pokud mladík neuvedl dostatečné důvody, snoubenka mohla být jen ráda, že nebyla sňatkem spojena s takovým mužem. Pokud již snoubenci obdrželi nějaké dary ke svatbě, ke které nedošlo, museli je zpátky dárcům vrátit. Milostné dopisy se doporučovalo spálit, aby se nezachovala jediná vzpomínka na tak krátkou lásku.

Co se týkalo svatebního oznámení, rozesílalo se zhruba deset dní před obřadem. To aby přátelé měli dostatečný čas na to svatebčanům pográtulovat. Hosty, kteří měli být přítomni na svatbě, bylo ovšem potřeba zvát už měsíc dopředu, aby měli čas se dostatečně připravit.

Svatební oznámení rozesílali rodiče obou snoubenců, nejprve nevěstini rodiče a poté rodiče ženicha. Oznámení bylo zpravidla tištěno na dvojlístý karton. Na vnitřní straně stálo asi toto:

Paní a pan Karel Beneš, továrník v Brně, pokládají za čest oznámit, že sňatku jejich dcery

MARCELY

s panem MUDr. Františkem Šafránkem, doktorem medicíny, bude požehnáno dne 27. srpna 1912 v 10 hodin dopoledne v kostele sv. Mikuláše

V Brně, v srpnu 2012.

Adresa: Domácnost, Brno.

Nebylo považováno za chybu, pokud se použily všechny tituly otců snoubenců. Pokud některý ze snoubenců neměl jednoho z rodičů, oznamoval sňatek pouze ten druhý. Pokud však nevěsta či ženich neměli ani jednoho z rodičů, oznamoval svatbu sám ženich. Na oznámení nikdy nesměla chybět adresa oznamovatele, aby přátelé věděli, kam posílat zpětné blahopřání.

Pokud chtěli snoubenci slavit svůj sňatek v tichosti, rozeslali oznámení až po svatbě, nejpozději však do 14 dnů od obřadu.

Svatební oznámení bylo možné brát také jako pozvání k obřadu. Pokud někdo takové pozvání obdržel, bylo vhodné poctit snoubence do čtrnácti dnů svou návštěvou a slovním blahopřáním.

Dr. Guth-Jarkovský radil nešetřit rozesílanými oznámeními. Považoval za vhodné podělit se s novinou s veškerými známými i s těmi, kteří mají nižší postavení. Co ale naopak za vhodné nepovažoval, bylo posílat oznámení svobodné dívce. Svobodnému pánovi se však oznámení zaslat mohlo.

Za Gutha-Jarkovského byl civilní sňatek považován za ojedinělou formu a nebyl označován za společenský. Civilní svatba měla charakter spíše úředního výkonu, o jehož pravidlech rozhodoval příslušný úřad.

K oltáři šla nevěsta v bílých šatech, pokud to byla svobodná mladá slečna. Správná nevěsta neměla být ozdobena žádnými šperky nebo bohatými krajkami. Měla působit jako skromná, nevinná panna. Ženich potom navlékl frak, vestu, bílou vázanku, brilantové či perlové knoflíčky, lakovky či střevíce, cylindr a bílé rukavičky.

Také všichni muži, kteří byli přítomni obřadu, byli oděni do fraku s bílou

kravatou. Mládenci měli bílé rukavičky, starší pánové mohli mít šedé. Cylinder byl povinností. Hodinky nebyly přípustné. Těm, kdo nosili stejnokroj, se doporučovalo přijít v něm, se všemi vyznamenáními. Pokud svatební hostina byla jen odpolední záležitostí a nepokračovala do večera, směli pánové přijít v redingotu. O něco později se povoloval také žaket. Pokud ovšem hostina pokračovala až do večera, bylo nezbytné obléci frak.

Dámy v průvodu volily pro své toalety světlé barvy, nikoli však bílé. Bílá barva příslušela pouze nevěstě. Oděv doplnily rukavičkami ve stejné barvě. Starší dámy mohly použít plášť či přehoz. Měly působit co nejvíce elegantně.

Protože za doby Gutha-Jarkovského byla většina lidí věřících, konaly se svatby v kostelích či farních chrámech, ke kterým nevěsty příslušely. Obřad se skládal z požehnání svazku knězem a poté následovala mše. Obřad býval většinou v odpoledních hodinách. Pokud si z nějakých důvodů snoubenci přáli mít svatbu v hodinách dopoledních či večerních, mše byla vynechána.

Náklady spojené se sňatkem připadly nevěstiným rodičům. Svědek na straně nevěsty i ženicha měla být velmi blízká osoba. Bylo však zapotřebí, dát mu vědět dostatečnou dobu před svatbou. To samé se týkalo i družiček či mládenců.

Na svatbu bylo nutné obstarat dostatek povozů s koňmi, aby do každého z nich mohly usednout dvě osoby. Povozy byly přistaveny k domu hostů a dovezly je až do domu nevěsty, do kostela, z kostela na hostinu a následně zpět domů.

U nevěstina domu se kočáry řadily do průvodu. Jako první vyjžděli v kočárech hosté, následovali svědci, družičky a mládenci, ženichův otec a nevěstina matka, ženich se svou matkou a nakonec nevěsta se svým otcem. K oltáři vedl nevěstu její otec po své levici, pokud byl uniformován tak pravici.

Snoubenci poklekli před oltářem a vedle nich se postavily matky a poté otcové. Při obřadu se snoubenci řídili pokyny podávanými kostelníkem. Snubní prsteny byly zpravidla označeny iniciály jejich druhá a datem svatby. Od nasazení prstenu ho manželka neměla sundávat. Ženich si před nasazením svlékl rukavičku.

Po obřadu svědci přešli do sakristie, kde podepisovali kostelní zápisy. Z kostela odjžděli první novomanželé již spolu v jednom povozu.

Na svatební hostině novomanželé seděli vedle sebe. Po pravé straně nevěsty byl usazen ženichův otec a po levé straně ženicha nevěstina matka. Jako první přípitek novomanželům pronesl svědek. Poté mohly následovat další, vždy však kratší, aby se

stihli všichni zájemci prostřídat. Sklenkami s novomanželky přitukli jen ti, co na ně dosáhli, zbytek hostů pouze pokynul hlavou. Při opačném případě hrozilo nebezpečí polítí vínem. Pokud byl po hostině ples, zahajovali ho vždy novomanželé. Nikdy však netrval déle, než do druhé hodiny rání.⁵⁸

Dobromil Ječný byl toho názoru, že za jeho doby se začaly vytrácet zvyky spojené se svatbou, co se týkalo městských svateb. Na vesnicích se jisté tradice držely, zejména pokud šlo o svatbu oblíbeného souseda. Svatba v bílém začala být výjimkou, protože byla velmi nákladná. Proto mladým nevěstám začal stačit bílý závoj a šaty. Ženichovi bylo doporučeno obléci tmavý oblek. Také svatby konané v kostelech se začaly postupně vytrácet a byly nahrazeny sňatky civilními. Ani svatební hostiny již nebyly tak bohaté. Stejný zůstal zasedací pořádek. Po nevěstině pravici byli posazeni rodiče ženicha a po ženichově levici rodiče nevěsty. Novomanželé ovšem začali být posazováni do čela stolu.

Dalšího rozdílu si lze povšimnout při vcházení snoubenců do obřadní síně. U Dr. Jarkovského vcházel nejdříve ženich se svou matkou a nevěsta se svým otcem. V pozdější době již vstupovala nevěsta se svým otcem jako první a poté až ženich se svou matkou. Dále se začala připouštět varianta, že vcházejí snoubenci bok po boku a za nimi matka nevěsty s ženichovým otcem, dále otec nevěsty s ženichovou matkou.

U církevního sňatku bylo obvyklé vyměnit si snubní prsteny. V novější době to již nebylo povinné. Toto gesto začalo být ponecháváno na osobním vkusu.⁵⁹

Ladislav Špaček připouští další změnu spojenou s modernizací společnosti. Pokud na svatbu zveme blízké přátele či rodinu, nemusíme již zasílat písemnou pozvánku. Stačí, když jim zatelefonujeme a oznámíme jim průběh svatebního dne.

Protože dnešní společnost dbá stále více na praktičnost věcí, začaly si nevěsty svatební šaty půjčovat ve svatebních salónech, kterých je obrovská škála. To pro nevěsty dřívějších období bylo nepředstavitelné, aby ve svůj osudný den navlékly šaty, které oblékla předtím jiná nevěsta. Po svatební hostině, v průběhu plesu (pokud si ho svatebčané přejí) se nevěsta obvykle převlékne do předem připraveného večerního úboru. Ten by měl mít také bílou nebo světlou barvu. Ženich volí klasický černý oblek, jehož sako může při nočním tanci odložit a rukávy košile, jejíž barva by měla ladit s barvou nevěstiniých šatů, vyhrnout.

58 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X. S. 58.

59 JEČNÝ, Dobromil. *Breviář moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968. S. 161

Moderní obřady mívají často svého manažera, který se stará o chod celé události (časový harmonogram, usednutí do vozů, sestavení pořadí vozů, průvod, předání dokladů matrikářce, fotograf, atd.). Nejčastěji tuto roli obdrží dobrý přítel či příslušník rodiny.⁶⁰

Fenoménem dnešní doby se také stalo barevné pojetí svateb. Před sňatkem si novomanželé zvolí, do jaké barvy by chtěli mít sladěnou svatbu. Danou barvu poté má svatební výzdoba, doplňky, ale také oděv hostů či košile ženicha. Proto považují za velmi vhodné, obeznámit včas všechny hosty, v jakých barvách mají pořídit svůj oděv na svatbu. Pokud si ovšem z finančních či jiných důvodů někdo nemůže obstarat šaty v dané barvě, neměli bychom mu to mít za zlé, spíše to přehlédneme a nebudeme se k tomu nijak vyjadřovat.

3. 2. 6 Pohřeb

Přijde-li někdo o velmi blízkou osobu z rodiny či blízkého okruhu přátel, pak se obvykle nevyhne velkému smutku. Lidé v okolí truchlícího člověka by měli vědět, jak se při této situaci správně zachovat. Protože je to případ velmi citlivý, je potřeba s pozůstalou osobou hovořit rozvážně a s taktem.⁶¹

Za Gutha-Jarkovského měl pohřeb některé náboženské prvky. Zesnulému se zatačovaly oči, což příslušelo jeho nejbližším pozůstalým příbuzným. Tohoto úkonu se nezúčastňovaly malé děti, aby nebyly polekány. Pokud byl zesnulý katolického vyznání, byl mu vložen do ruky křížek. Za hlavu se mu pokládaly dvě hořící svíce a krucifix. Takto nebožtík či nebožka leželi ve své posteli a ve svém pokoji, kde byly zataženy závěsy, aby do pokoje nepronikalo světlo. Každý z návštěvníků pokropil nebožtíka svěcenou vodou, která byla položena vedle lůžka. V celém bytě mělo být nastoleno co největší ticho a klid, tudíž obyvatelé měli chodit po špičkách. To se týkalo i sousedů, pokud měla nebožtíkova rodina byt v činžovním domě. Sousedé se měli zdržet také hraní na piano a podobných hlasitých aktivit. V předsíni bytu či domu byla položena návštěvní kniha, do které hosté psali poslední vzkaz zesnulému. Rodinní příslušníci střídavě posedávali u mrtvého, dokud nebyl přenesen z domu. Pokud si nebožtík či někdo z jeho blízkých příbuzných přál, aby byl pohřeb v jiném městě, jeho převezení

60 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1954-5. S. 177.

61 Kolektiv autorů. *Lexikon slušného chování a forem společenského styku*. Bratislava: AKTUELL, 2007. ISBN 978-80-89153-46-6. S. 93.

většinou zařizoval pohřební ústav. Někdy se mohl ústav postarat také o zaslání úmrtních zpráv pozůstalým přátelům či rodině.

Pokud se příbuzní rozhodli zasílat parte neboli smuteční oznámení sami, stálo na něm přesné datum, hodina a místo pohřbu. Další součástí parte byla přesná adresa, kde nebožtík pobýval, aby ti, kdo chtěli zaslat své vyjádření soustrasti, věděli kam. Dále se na parte uvádělo povolání či všechny tituly a řády zesnulého. Odesílateli bývali nejbližší příbuzní (manžel, manželka, děti, rodiče, sourozenci, zeťové, snachy, nebo vnuci a pravnuci). Jarkovský doporučoval ještě připsat poznámku, že by se měli návštěvníci zdržet květinových darů, raději aby pamatovali a vzpomínali v dobrém na zesnulého.

U samého pohřbu byla někdy dodržována tradice, proslovu blízké osoby nad hrobem nebožtíka. Přednášející osoba byla ovšem povinná se napřed domluvit s pozůstalými, zda jim nebude vadit, že proslov bude mít. Pokud s proslovem souhlasili, orátor předložil svůj text, aby mohli ještě posoudit, je-li vhodný.

Guth-Jarkovský apeloval na osoby, které z nějakého důvodu neobdržely parte, aby toto nedopatření pozůstalým nevyčítali. Měly brát na vědomí, že pozůstalí byli v záchvatu žalu, především byla-li smrt náhlá. Naopak radil také, jak by se tomuto zapomenutí dalo vyhnout. Stačilo parte nechat otisknout do denních listů.

Na parte se neodpovídalo, místo toho sloužila účast na pohřbu. Jestliže se někdo pohřbu zúčastnit nemohl, omluvil se společně se zasláním soustrastného dopisu nebo ústní kondolence.

Parte mělo být rozesíláno včas, aby adresáti věděli dostatečnou dobu dopředu, kdy se mají pohřbu zúčastnit.

Rozhodli-li se pozůstalí přátelé či příbuzní darovat na rakev věnec nebo kytici, přiložili k nim vizitku s posledním vzkazem a poslali je předem do pohřebního ústavu.

Pohřební průvod vycházel z domu zesnulého až k jeho hrobu. Později z důvodu nákladů se přešlo k variantě, kdy průvod začínal až u kostela či obřadní síně. Druhá varianta začala být typická obzvláště u městských pohřbů.

Oděv účastníků pohřbu měl být černý. Pánové přicházeli v černém redingotu, černé kravatě, černých rukavicích a cylindru. Dámám se doporučovalo obléci černé šaty nebo pokud možno co nejtmavší.

Po obřadu se všichni hosté vystřídalí u rakve a postupně na ni vhazovali tři hrstky hlíny. Pokud na pohřeb přijeli hosté z daleka, rodina zesnulého je pozvala na oběd nebo na nějaké jídlo. Za Gutha-Jarkovského se tohoto jídla zúčastňovali jen muži

a ono jídlo bylo nejčastěji studené. Pořádat velkou hostinu zde nebylo namístě.

Jednou z dalších tradic dřívější doby bylo držení smutku po pohřbu. Nejdéle smutek držela vdova, což byly dva roky. U vdovce byl smutek zkrácen na rok a půl. Po prarodičích se smutek držel rok, po dětech dva roky, po bratrancích a sestřenicích tři měsíce a po vzdálenějších příbuzných čtrnáct dní. Smutek po strýcích či tetách či naopak po synovcích či neteřích se držel šest týdnů. Smutek se týkal i oděvu, který museli pozůstalí v době jeho držení oblékat. Byl rozdělen do tří period: doba krepu, doba černého hedvábí a doba polosmutku.

Tabulka 1 Držení smutku po pohřbu

	Doba krepu	Doba černého hedvábí	Doba polosmutku
Chot'	1 rok	6 měsíců	6 měsíců
Otec, matka	9 měsíců	6 měsíců	3 měsíce
Tchán, tchyně	9 měsíců	6 měsíců	3 měsíce
Děti, zet, snacha	6 měsíců	3 měsíce	3 měsíce
Dědeček, babička	6 měsíců	3 měsíce	3 měsíce
Bratr, sestra	6 měsíců	2 měsíce	2 měsíce
Švagr, švagrová	6 měsíců	2 měsíce	2 měsíce
Strýc, teta	–	3 měsíce	3 měsíce
Bratranec, sestřenice	–	6 týdnů	6 týdnů

Zdroj: vlastní zpracování na základě Guth-Jarkovský (2000)

Strýcové, tety, bratrance a sestřenice drží tzv. malý smutek, který je zkrácený a obsahuje pouze dobu černého hedvábí a dobu polosmutku. V době krepu a černého hedvábí se nosil oděv pouze v černé barvě. Pro dobu polosmutku byla povolena šedivá s fialovou. Děvčata, kterým ještě nebylo dvanáct let, bývala oděna do šatů bez smutečního krepu. Děvčata mladší čtyř let se smutku neúčastnila, pokud tedy nešlo o smrt jejich otce či matky. Ženy mimo šatů nosily také dlouhé černé závoje, vroubené krepem, které mohly sundat až po půl roce smutku. Šperky dámy nosily jen černé barvy, kromě doby polosmutku, tam byly povoleny také ametysty či perly.

Po celou dobu smutku platilo pro pány i dámy zdržení se jakýchkoli oslav, hostin, koncertů či výletů. To se týkalo také svatební mše (alespoň do půl roku). To samé platilo v okamžiku, pokud některý ze snoubenců ztratil někoho blízkého, tehdy bývala svatba na měsíc až dva odložena. Dále dáma neměla půl roku přijímat žádné

návštěvy. V některých rodinách byly odnášeny veškeré květiny z domu nebo bytu.

Zvláštní pravidlo nastalo tehdy, držel-li se smutek po smrti prezidenta, či nějaké významné osoby pro stát, všichni hosté konsulátu nebo vyslanectví byli oděni do šatů bílé barvy.⁶²

Dobromil Ječný radil lidem žijícím v jeho době, že se nemusí již držet starých pravidel oblékání v době smutku, jako tomu bylo za Gutha-Jarkovského. Černý závoj se již vůbec nepoužíval a černé oblečení také nebylo povinností, pouze při pohřbu samotném. Dále se opustilo od soustrastných návštěv. Byl toho názoru, že je lepší poslat dopis se smutečním okrajem. Pohřební hostina již nemusela být skromná a zúčastněnými byly také dámy.⁶³

V dnešní době se již zřídka konají pohřby v kostele. K poslednímu rozloučení se s blízkou osobou slouží pohřební síň. Nejbližší pozůstalí mají v pohřebním ústavu vyhrazenou místnost, kde čekají na obřad. Do pohřební síně přicházejí až mezi posledními a zabírají místa vepředu.

Co se týče dodržování ticha, i toto pravidlo bylo lehce pozměněno. Dnes není neobvyklé, že je při smutečním obřadu hrána oblíbená hudba zesnulého a u ní promítány fotografie připomínající radostné chvíle zemřelého.

Smuteční hostina v současné době neslouží k prodloužení smutku rodiny. Naopak jejím účelem je smíření se se ztrátou a společné zavzpomínání na milovanou osobu. Nicméně Ladislav Špaček radí dodržovat některá tabu. Například nebylo by vhodné řešit na smuteční hostině rozdělení dědictví po zesnulém.

Z úsporných důvodů se stále více přechází ke spalování mrtvých a uložení jejich ostatků do urny. K rozptylu či přesypu popelu do urny může být také doprovodný obřad. Někdy to může být také obřad jediný, jestliže si nebožtík nepřál pohřeb v krematoriu.

Guth-Jarkovský předepisoval velmi dlouhý smutek. Dnes je to na každé osobě, jak smutek projeví. Dnešní společenská pravidla ho již nevyžadují.

Co se ovšem zachovalo dodnes je vyjadřování osobní nebo písemné kondolence. Vyjádření soustrasti telefonicky či SMS zprávou je krajně nepřijatelné.⁶⁴

62 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X. S. 70.

63 JEČNÝ, Dobromil. *Breviář moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968. S. 163.

64 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1954-5. S. 194.

3. 3 Odívání

Volba oděvu je v dnešní době stejně jako v minulosti důležitá, jelikož na jeho základě lze někdy posuzovat první dojem dané osoby. Někdy nám oděv může napovědět, v jaké společnosti se jednotlivec pohybuje. Protože si můžeme zvolit vhodný oděv pro každou situaci, měli bychom jeho výběru věnovat dostatečnou dobu. V dnešní době jsou lidé stále méně kritizováni kvůli neformálnímu oděvu, nicméně existují výjimky neboli místa, kam by lidé měli volit adekvátní druh oblečení (např. oblek na ples).

Další nedílnou součástí oblékání jsou nepsaná pravidla, která ve své podstatě říkají, že oděv by měl být vždy čistý, vyžehlený a neměl by zapáchat kouřem či potem. Mezi časté problémy v dnešním světě rychlých občerstvení patří špatná volba správného oblečení vzhledem k postavě dané osoby, což většinou bývá předmětem kritiky veřejnosti.⁶⁵

3. 3. 1 Pánské odívání

Obecně o pánském obleku platilo, že neměl nikdy působit dojmem, že je nový, ale zároveň na něm nemělo být rozeznatelné, jak dlouho už pánovi sloužil. Obleky měli pánové střídát a správný elegant nosil jeden oblek maximálně dvě sezony. Tmavý oblek, který nosili hlavně starší páni, mohl být nošen tři sezony.

V minulosti se obvykle volilo na každou společenskou akci jiné oblečení. Univerzální toaleta pánů se skládala z tmavého redingotu bez vzorku, případně žaketu (viz příloha A). Hlavu pánů zdobil cylindr a ruce šedé nebo béžové rukavičky. Na krku měli uvázanou kravatu nevýstřední barvy, nebo vzorku, který by příliš neupoutával pozornost.

Obuv měla být vždy dostatečně naleštěná a nikoliv stará či rozšlapaná. Tento oblek byl vhodný jako úbor při příležitosti návštěv.

Pokud se návštěva konala večer, například po divadle, bylo povoleno přijít ve smokingu (viz příloha B) či ve fraku (viz příloha C).

Do divadla Guth-Jarkovský mužům radil vzít frak nebo smoking. K fraku doporučoval uvázat bílou kravatu, ke smokingu černou. Tolerována byla i varianta smoking, bílá kravata a k ní si obléct černou vestu. V lóžích si pánové směli ponechat

⁶⁵ GULLOVÁ, Soňa; MÜLLEROVÁ, Františka. *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol*. 3. dotisk 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1021-7. S. 90.

nasazený klobouk a hůl, která ovšem měla mít tmavou barvu se zlatou rukojetí. Ke smokingu vzít cylindr bylo nesprávné.

Byl-li pán pozván na ples, oblékl černý frak, k němu poté černé kalhoty, černou vestu (možno i bílou), velmi naškrobenou košili se záložkami a stojacím límcem. Košili pak ozdobil bílou kravatou. Posledními doplňky byly bílé rukavičky, cylindr bez lesku, který se ovšem ponechal v šatně.

Za vycházkový oděv nebylo dobré zvolit smoking a světlé kalhoty, protože by mohl být umazán a hodil se spíše k příležitostem společenštějšího rázu a to zejména do pánských klubů. Do společnosti s dámami se hodil více frak.

Smoking má původ v Anglii a je označován za úbor čtyř stěn. Jeho název je odvozen od anglického slova kouřit - smoke, protože pánové si po společenské večeři chtěli obvykle zakouřit a společně si popovídat. A protože by jim frak, který měli na večeři, načichl kouřem, což by mohlo být nepříjemné jejím dámám, začali se převlékat do smokingů. Smoking i frak byly obleky večerními, které pánové oblékli až po sedmé večerní hodině.⁶⁶

Za Dobromila Ječného došlo k drobným změnám, co se týče vhodného výběru pánského oděvu. Zatímco dříve se směly nosit jen lakované boty, v druhé polovině 20. století začalo být povoleno nošení do společnosti velmi jemných, zcela hladkých bot bez ozdob.

Novým módním trendem se staly náramkové hodinky, které ovšem stále nepatřily k fraku. Tady se dodržovala tradice kapesních hodinek, nebo i náramkové hodinky uložil pán do kapsy. Do náprsní kapsičky v saku se vkládal bílý kapesníček.

Další novou módní změnou začala být možnost volby mezi kravatou a motýlkem. Ječný tedy doporučoval k fraku vzít pouze bílého motýlka, protože černého motýlka k fraku nosívali číšníci.

Smoking se začínal nosit stále ve více barvách (např. fialové, zelené). Avšak stále platilo pravidlo nošení pouze po 19. hodině.

Také se začalo upouštět od nošení žaketu. Ječný tvrdil, že jediní, kdo tradici nošení žaketu ještě dodržovali, byli diplomaté.

Naproti tomu se začal ve velké míře do společnosti nosit černý oblek, který byl doplněn černou vestičkou, bílou měkkou košilí, bílým kapesníčkem a stříbrnou či

66 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X. S. 130.

šedočernou kravatou.

Byl-li pán pozván na nějakou ze společenských akcí, často bylo na pozvánce uvedeno, jaký druh oděvu si má vzít. Šlo-li o frac, používalo se označení white tie nebo cravate blanche. U smokingu se používalo black tie nebo cravate noire. Alespoň tyto základní termíny měl správný elegant (lidově švihák) znát.⁶⁷

Podle Vladimíra Smejkal bychom měli v šatníku každého pána v dnešní době nalézt alespoň jeden odpolední (světlý) oblek, večerní (tmavý) oblek, vícero kalhot a k nim do barvy saka, minimálně 15 košil, ke každému obleku minimálně jednu hodící se kravatu, světlé, hnědé a černé boty. Pro méně formální události se hodí svetry či vesty.⁶⁸

Ladislav Špaček věnuje ve své knize *Nová velká kniha etikety* mnoho stránek pravidlům vhodného oblékání. Za základní oděv pánů do společnosti považuje oblek, který se skládá z kalhot a saka, někdy ještě vesty, která by měla mít stejný materiál a vzorek jako kalhoty a sako. Zatímco dříve tvořila pomyslný vyšší stupeň jednořadového obleku, dnes už ji nosí stále méně pánů a její nošení se stává méně moderním. Velká změna přišla ve výběru vhodného materiálu na šití obleků. Dává se přednost lehkým, nemačkovým a trvanlivým materiálům. Někdy si můžeme povšimnout, že je na rukávu saka vyšito logo módní značky. Tady Špaček doporučuje logo odpárat, pokud za nošení značky nedostane pán od firmy zapláceno.

Za společenské obleky se dají považovat obleky černé, šedé či tmavomodré barvy. Obleky s ostatními barvami nelze považovat za společenské a měly by se nosit jen přes den.

Rozlišujeme dva typy obleků - jednořadový a dvouřadový. Je jedno jaký z nich si pán do společnosti vezme, měl by ovšem mít na paměti některá z pravidel, která se k nim pojí. Objemnějším pánům Špaček doporučuje zvolit oblek dvouřadový. Sako u dvouřadového obleku by měl muž rozepnout až po usednutí, jindy by mělo být vždy zapnuté. To neplatí u jednořadového obleku, zde si můžou muži rozepnout sako také ve stoje i při komunikaci s druhou osobou. Pokud se však někomu pán představuje, musí si ho také zapnout. Spodní knoflík se nechává rozepnutý. Tato tradice pochází z dřívější doby, kdy muži museli mít rozepnuté spodní knoflíky, aby mohli rychle tasit svůj kord.

67 JEČNÝ, Dobromil. *Breviř moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968. S. 111

68 SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. 2. dopl. vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-503-3. S. 143.

Košili by měli pánové oblékat v bílé barvě. Pokud jdou do společnosti méně slavnostní, je povolena košile bleděmodrá nebo krémová. Jinak barevné košile jsou vhodné spíše na denní nošení.⁶⁹

Jelikož z pánského šatníku úplně vymizely žakety nebo fraky, dnes je za nejvyšší stupeň pánského společenského oblečení považován smoking. Pokud měl dříve pán smoking, směla si jeho partnerka vzít pouze dlouhé šaty. Dnes však může vzít i krátké. Stále ovšem platí pravidla, že by se měl smoking nosit až po 19. hodině.⁷⁰

3. 3. 2 Dámské odívání

K dámské toaletě se nepojí tolik pravidel jako k toaletě pánů. Není důležité, aby oděv dámy působil bohatě, nýbrž aby byl co nejvíce barevně, vzorově či látkově sladěný. Pokud si na sebe dáma obleče množství šperků a drahých látek, nebude to vypadat elegantně, ba naopak. Zde platí pravidlo „v jednoduchosti je krása“ a právě dámy, která je oblečená do jednoduchých střihů si pánové spíše všimnou než té, která je jeden módní výstřelek za druhým.

Za Gutha-Jarkovské se dámské toalety rozlišovaly na dva druhy:

1. Návštěvní oděv - tento oděv dáma oblékla, rozhodla-li se navštívit některou ze svých přítelkyň. Dále šlo toaletu využít jako vycházkové oblečení.

2. Slavnostní oděv - zmíněný oděv vynikal bohatostí látky, ze které byl ušit. Vhodně posloužil například při přijímacím dnu hostitelky.

Pokud měla dáma klobouk, v místnosti jej nesundala. Nosila-li některá z dam v zimě kožich, nemusela ho odkládat do šatny, aby mu mohla věnovat dostatečnou péči a nějakým způsobem nedošlo k poničení. To však neplatí o deštníku nebo přezuvkách, ty musela vždy odložit. Sedla-li si dáma s přítelkyněmi v parku na lavičku, neslušelo se, aby si položila deštník přes kolena, protože by tak mohla překážet svým sousedkám.

Na plesy bylo povoleno brát si s sebou do salonu přehoz či šálu, aby dámám nebyla zima, když zrovna netančily. K šatům patřil hluboký výstřih a bílé rukavičky, které sahaly nad loket. Dámám, které zrovna tančily, nesměl chybět vějíř, který správně držely v levé ruce. Dříve dáma při vstupu do salonu obdržela také taneční pořádek s tužičkou, do kterého si zapisovala zadané tance. Taneční pořádek při tanci přiložily k onu zmíněnému vějíři do levé ruky.

69 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978- 80-204-1954-5. S. 79.

70 ŠPAČEK, Ladislav. *Obrazová etiketa*. Praha: Ladislav Špaček, 2015. ISBN 978-80-260-7946-0. S. 69.

Další ozdobou byl krajkový kapesníček, který měl být zastrčen buď v levé rukavičce, nebo za výstřihem.⁷¹

Za Dobromila Ječného se u dam začalo stále více objevovat nošení koktejlových šatů. Takové šaty jsou spíše kratší, výjimečně polodlouhé. Dle Ječného nebylo chybou nahradit koktejlové šaty společenským kostýmek, který vhodně doplnil klobouk, kabelka a boty stejné barvy. Šperky měly být zvoleny spíše decentní.

Změnou prošel styl rukaviček, které ženy mohly obléci k šatům. Stále více začaly být v módě kratší rukavičky a v jiných barvách, než jen v bílé. Povoleno bylo vzít si i rukavice z kožených materiálů.

Protože ženy začaly nosit stále kratší šaty, musely mít zakryty nohy punčochami, a to i v tom největším horku.⁷²

V dnešní moderní době mají dámy bohatý výběr společenských oděvů. Velmi oblíbené jsou například pouzdrové šaty, které perfektně obepínají siluetu. Z úsporných důvodů se v hojné míře začaly nosit sukně, které lze kombinovat s různými halenkami či jinými společensky vhodnými svršky. Dnes společnost povoluje nosit sukně všech délek, z nichž nejběžnější jsou maxi, midi a mini. Maxi sukně je dlouhá téměř až na zem, určitě zakrývá kotníky. Midi sukně je dlouhá do poloviny lýtek. Mini sukně jsou pak takové, které odhalují kolena. Žena by měla být vzhledem ke svému věku a postavě velmi rozvážná, jakou délku sukně nebo šatů oblékne. To stejné se týká i střihů s odhalenými rameny a dekoltem.

Velmi praktický je kostým. Skládá se ze sukně a saka a žena ho může nosit na různé společenské události, návštěvy, ale také do kanceláře. Sako od kostýmu může dáma kdykoliv odložit.

Dalším podobným svrškem jako je sako je blejzr. Hlavním rozdílem jsou výraznější knoflíky, které mají obvykle zlatou nebo stříbrnou barvu. Blejzr lze vhodně kombinovat se sukní či kalhotami.

Asi největší změna nastala u nošení kalhot dámami, které o právo na jejich nošení bojovaly po několik desetiletí. Dnes má kostým s kalhotami stejnou úroveň jako kostým se sukní a je hodně používán i při slavnostních událostech. Nejspolečenštější kalhoty jsou dlouhé s nažehlenými puky.

Nejdůležitějším úkolem je vždy sladit oblečení dámy s oblečením muže, který

71 GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X. S. 130.

72 JEČNÝ, Dobromil. *Breviář moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968. S. 117

má často předepsáno na pozvánce úroveň oděvu, který má obléct.⁷³

73 ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978- 80-204-1954-5. S. 99.

4 Povědomí o pravidlech společenského chování v České republice

Jako metodu zkoumání úrovně znalosti pravidel společenského chování v České republice jsem zvolila dotazník s dvaceti otázkami. Tento dotazník jsem vytvořila pomocí webové stránky Survio⁷⁴ a následně umístila na sociální síť. Protože jsem ovšem potřebovala prověřit všechny věkové skupiny a někteří starší lidé práci na internetu a sociálních sítí neovládají, rozhodla jsem se k tomu vytvořit pár tištěných dotazníků se stejnými otázkami. Průzkum probíhal ve dnech 20. 3. 2017 až 1. 4. 2017, kdy odpovědělo 50 osob z České Republiky. Dotazník byl složen pouze z uzavřených otázek. Otázky byly zaměřeny na jednotlivá pravidla společenského chování v praxi a znalost nejznámějších představitelů v oblasti etiky v České republice. Dotazník byl sestaven na základě vhodných situací či pojmů, které bakalářská práce obsahuje.

Dotazník:

Pohlaví: Muž Žena

Věk: méně než 20 20-30 31-40 41-50 51-60 více než 60

Nejvyšší dosažené vzdělání:

 Základní

 Učňovské a střední bez maturity

 Střední s maturitou nebo vyšší odborné

 Vysokoškolské

1. Jaká osobnost se v České republice zabývala etiketou v období první republiky?

- a) Václav Talich
- b) Karel Teige
- c) Jiří Stanislav Guth-Jarkovský
- d) Josef Gočár

2. S čím je spojen vznik pozdravu „nazdar“?

- a) Rota českých dobrovolníků
- b) Národní divadlo
- c) Sokol
- d) Československá parní lokomotiva

74 Survio. 2017[online]. Brno: Survio, s. r. o. [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <https://www.survio.com/cs/>

3. Při představování se dvou osob stejného pohlaví se představí první?

- a) Mladší staršímu
- b) Starší mladšímu
- c) Nezáleží na pořadí
- d) Obě osoby najednou

4. Jaké pravidlo platí při podání ruky k pozdravu či představení?

- a) Podáváme vždy pravou ruku
- b) Podáváme vždy levou ruku
- c) Po transplantaci pravé ruky můžeme podat levou
- d) Je na nás jakou ruku podáváme

5. Vášnivě líbání je na veřejnosti přístupné:

- a) Pouze páru opačného pohlaví
- b) Pouze manželům
- c) Všem
- d) Nikomu

6. Kdo podle pravidel společenského chování může v den narození dítěte poctit jeho matku návštěvou v porodnici?

- a) Pouze otec dítěte
- b) Pouze nejbližší příbuzní
- c) Kterýkoli příbuzný a přítel
- d) Nikdo

7. Kdo sedí na svatební hostině po pravici nevěsty?

- a) Nevěstina matka
- b) Nevěstin otec
- c) Ženichova matka
- d) Ženichův otec

8. Po úmrtí je nevhodné pozůstalým vyjádřit soustrast formou:

- a) Ústní
- b) Telefonickou
- c) Písemnou

9. Kdy je vhodné do společnosti obléct smoking?

- a) Kdykoliv
- b) Kdykoliv po poledni

- c) Do 19. hodiny
- d) Po 19. hodině

10. Jde-li pár do společnosti, řídí se jakým pravidlem výběru oděvu?

- a) Muž sladí svůj oblek se šaty ženy
- b) Žena sladí své šaty s oblekem muže
- c) Každý může zvolit jaký oděv chce, hlavně aby byl čistý

11. Vchází-li a vychází-li do místnosti dvě osoby ve stejnou dobu, má vždy přednost:

- a) Nezáleží na pořadí
- b) Ten, kdo vchází
- c) Pokud vchází starší či hendikepovaná osoba, má přednost
- d) Ten, kdo vychází

12. Na předem domluvenou návštěvu se dostavíme:

- a) Přibližně o 10 minut dříve
- b) Přesně ve smluvený čas
- c) Přibližně o 10 minut později
- d) Je na každém hostovi, kdy dorazí

13. Máte zkušenost s kurzem společenského chování?

ANO NE

14. Jestli ano, pomohly Vám informace v něm získané při řešení situací v praktickém životě?

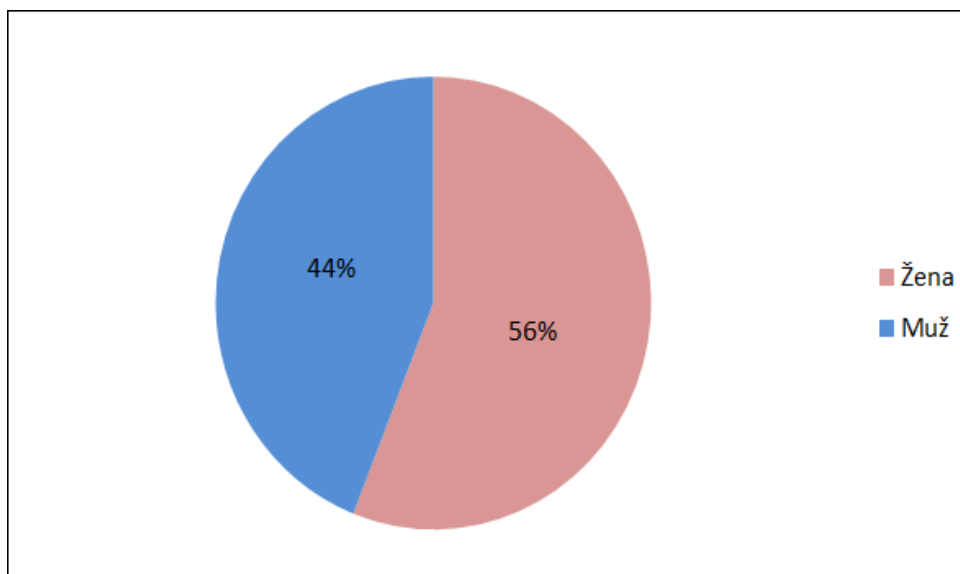
ANO NE

15. Jaká je podle Vás dosažená úroveň společenského chování v České republice?

- a) Velmi nízká
- b) Nízká
- c) Průměrná
- d) Vysoká
- e) Velmi vysoká

4. 1 Demografické ukazatele

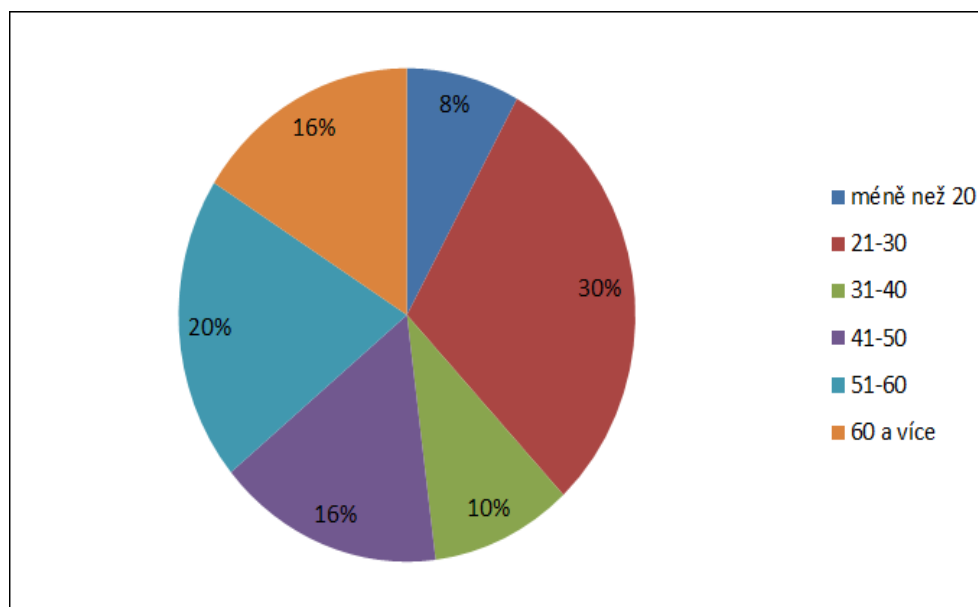
První otázky byly pro lepší následné rozdělení zaměřeny na věk, pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání osoby. Takto položené otázky ukázaly, zda mají tyto ukazatele vliv na vnímání pravidel společenského chování.

Graf 1 Podíl pohlaví dotazovaných osob

Zdroj: vlastní zpracování

Na dotazník odpovědělo celkem 50 lidí, z nichž bylo 28 (56 %) žen a 22 (44 %) mužů (viz. Graf 1). Mezi zastoupením obou pohlaví nebyl příliš velký procentuální rozdíl, což bylo vhodné pro následnou analýzu znalosti pravidel etikety ve srovnání dle pohlaví.

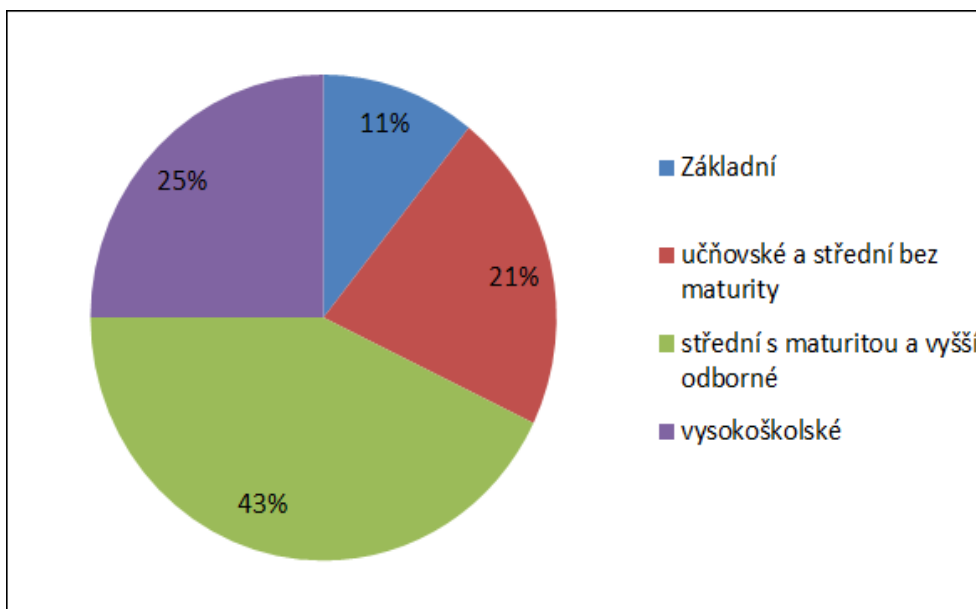

Graf 2 Podíl věku dotazovaných osob (v letech)

Zdroj: vlastní zpracování

Širokou škálu dotazovaných osob jsem klasifikovala do šesti věkových skupin (viz Graf 2). Nejvíce na otázky odpovídali lidé ve věkovém rozmezí 21-30 let (30 %). Jednalo se především o mé vrstevníky, proto bylo snadné je kontaktovat. Osoby

ostatních věkových skupin jsem oslovila pomocí druhých osob, proto bylo jejich zastoupení menší. 20% byla skupina se stářím osob mezi 51-60 let, 16 % byly zastoupeny skupiny 41-50 let a 60 a více. O něco méně odpovědělo lidí ve věku 31-40 let (10 %) a nejméně potom reagovaly osoby mladší 20 let (8 %).

Graf 3 Podíl dosaženého nejvyššího vzdělání dotazovaných osob

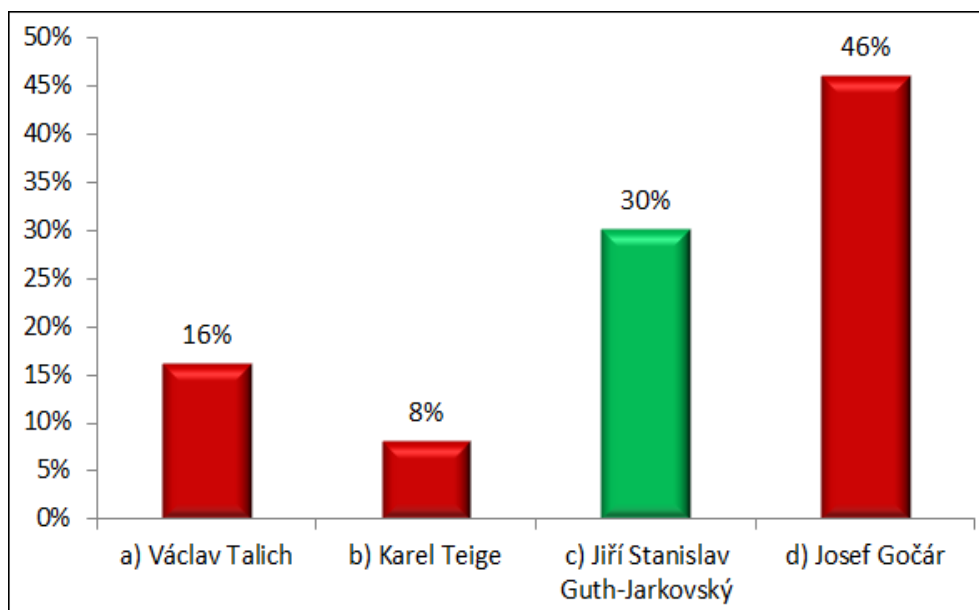
Zdroj: vlastní zpracování

Na Grafu 3 je zobrazen podíl nejvyššího dosaženého vzdělání dotazovaných osob. Nejvíce osob, které na dotazník odpovídalo, dosáhlo středního vzdělání s maturitou, nebo vyššího odborného vzdělání (43 %). Téměř stejného podílu dosáhli lidé s vysokoškolským vzděláním (25 %) a lidé s učňovským vzděláním a středním vzděláním bez maturity (21 %). Nejméně potom odpověděly osoby se nejvyšším dosaženým základním vzděláním (11 %). Takové rozdělení může působit klamně, protože pokud někdo studuje střední školu, spadá automaticky do skupiny nejvyšší dosažené vzdělání základní, stejně tak pokud někdo studuje bakalářské vysokoškolské studium, je řazen do nejvyššího ukončené vzdělání středního s maturitou.

4. 2 Analýza úrovně společenského chování v České republice

Kapitola je zaměřena na otázky obsažené v dotazníku, které se týkají znalosti základních pravidel společenského chování a nejvýznamnějších představitelů v oblasti české etikety. Pro lepší orientaci jsou správné odpovědi v jednotlivých grafech zobrazeny zelenou barvou.

Otázka číslo 1: *Jaká osobnost se v České Republice zabývala etiketou v období první republiky?*

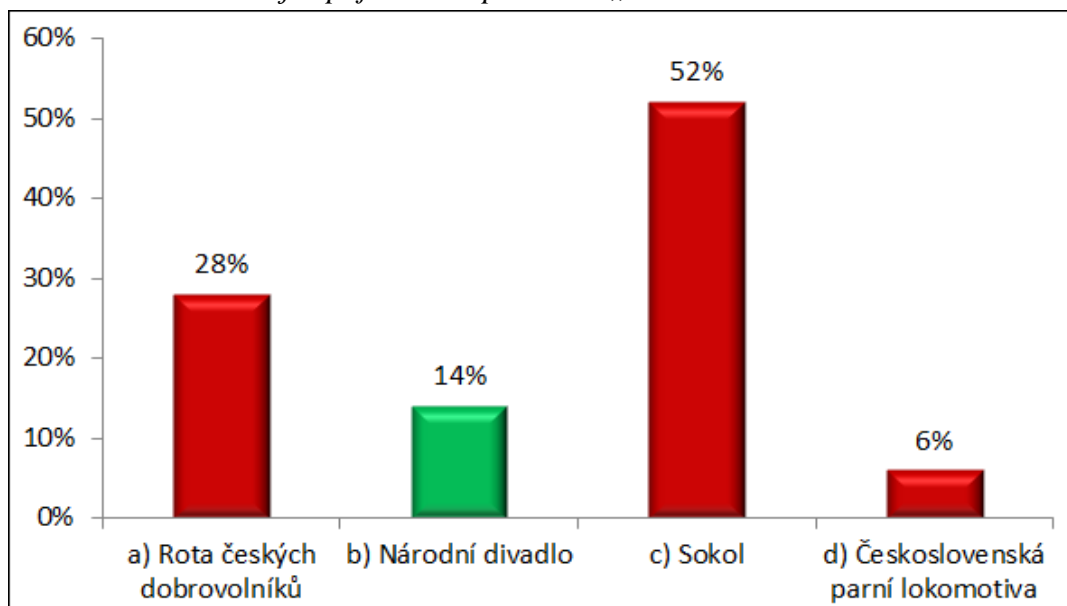

Graf 4 *Osobnost zabývající se etiketou v období první republiky*

Zdroj: vlastní zpracování

Na Dr. Gutha- Jarkovského si mohly pamatovat jen osoby z věkové skupiny 65+. Překvapivě však také někteří mladší jedinci odpověděli na otázku správně. Nicméně nejvíce dotazovaní volili odpověď D: Josef Gočár, což byl významný český architekt období kubismu a funkcionalismu. Při optání se pár osob, proč označily právě tuto odpověď za správnou, mi bylo odpovězeno, že jméno Josef Gočár jim přišlo nejvíce povědomé a někde ho určitě slyšely.

Otázka číslo 2: S čím je spojen vznik pozdravu „nazdar“?

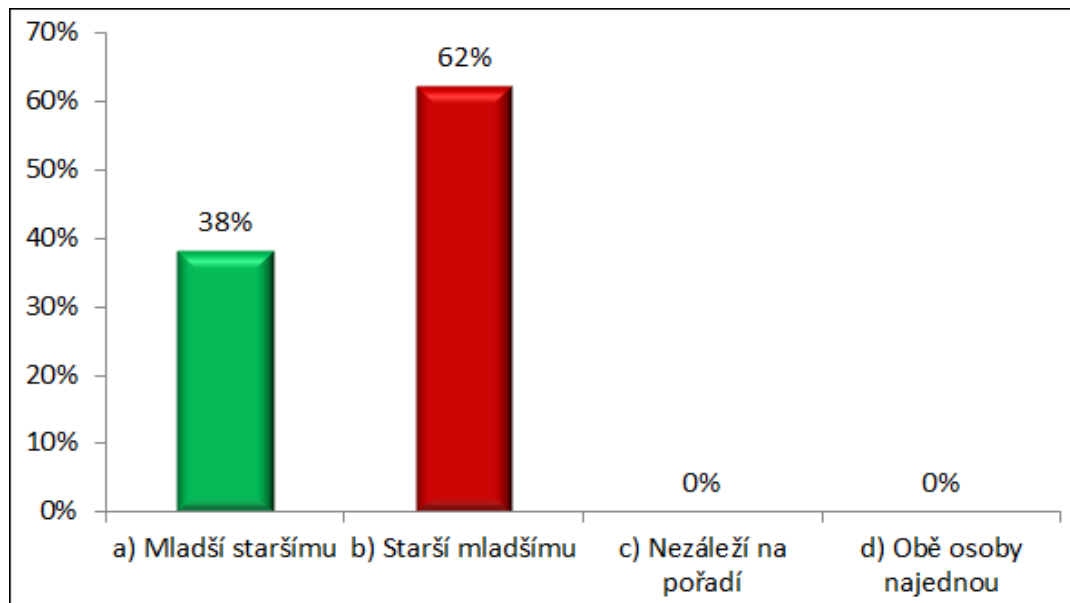

Graf 5 Vznik pozdravu "nazdar"

Zdroj: vlastní zpracování

V otázce jsem se rozhodla zdůraznit slovo „vznik“, protože všechny odpovědi se týkají pozdravu „nazdar“ a chtěla jsem tím zamezit zbytečným mylným odpovědím. Bohužel i tak se otázka někomu jevila jako problémová. Přes 50 % lidí si myslelo, že za vznik pozdravu lze považovat výrok členů tělovýchovného útvaru Sokol. Pouze 14 % dotazovaných vědělo, že pozdrav prvně sloužil při vybírání peněz na výstavbu Národního divadla.

Otázka číslo 3: Při představování se dvou osob stejného pohlaví se představí první?

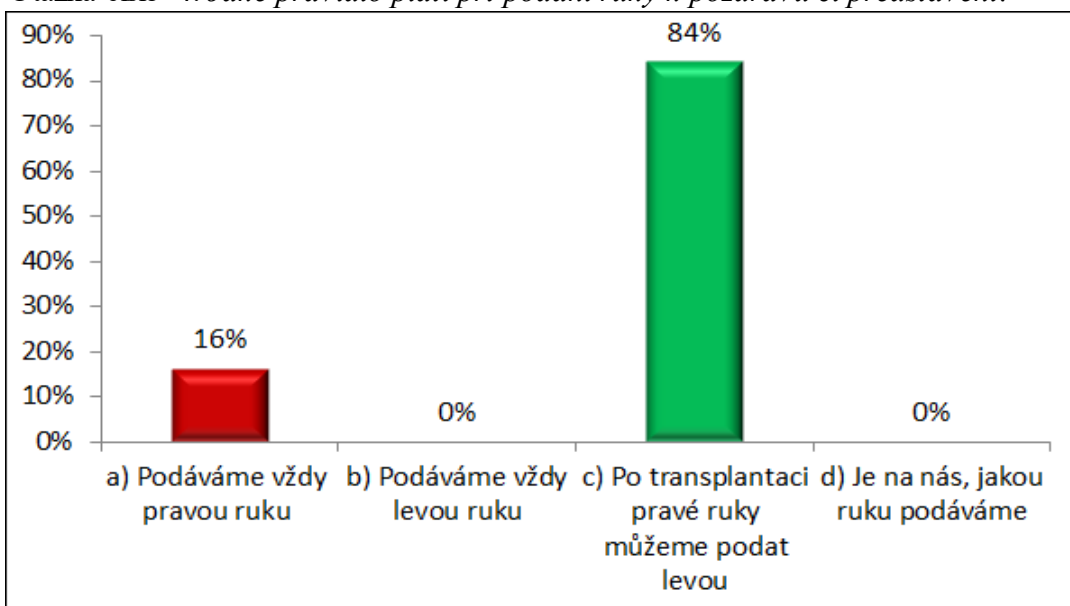

Graf 6 Představování

Zdroj: vlastní zpracování

U představování se osob stejného pohlaví se představuje první vždy mladší osoba té starší. Správnou odpověď věděla přibližně jedna třetina dotazovaných. Zbylé dvě třetiny byly přesvědčeny, že se první představuje starší mladšímu. Hlavním důvodem zmýlení se byl dojem, že starší osoba je společensky významnější, tudíž by se měla představovat jako první.

Otázka číslo 4: Jaké pravidlo platí při podání ruky k pozdravu či představení?

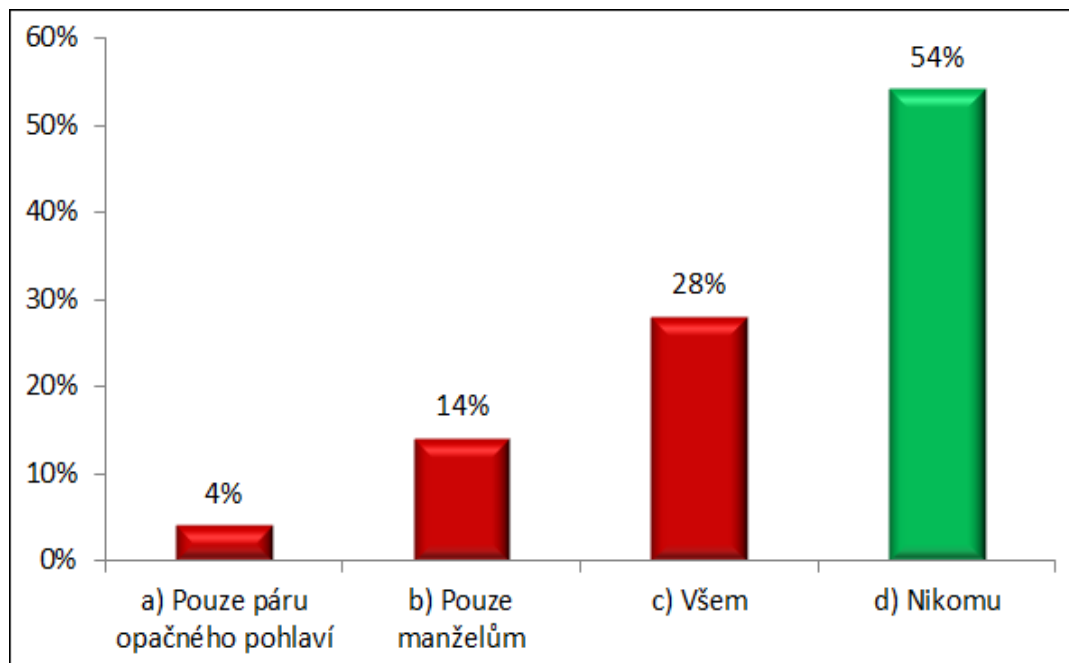

Graf 7 Podání ruky

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku číslo 4, převážná většina respondentů odpověděla správně, jelikož toto pravidlo je součástí každodenního života. Nicméně malá část tázaných osob byla toho názoru, že striktně platí podání vždy pravé ruky a neexistuje žádných výjimek.

Otázka číslo 5: *Vášnivé líbání je na veřejnosti přístupné:*

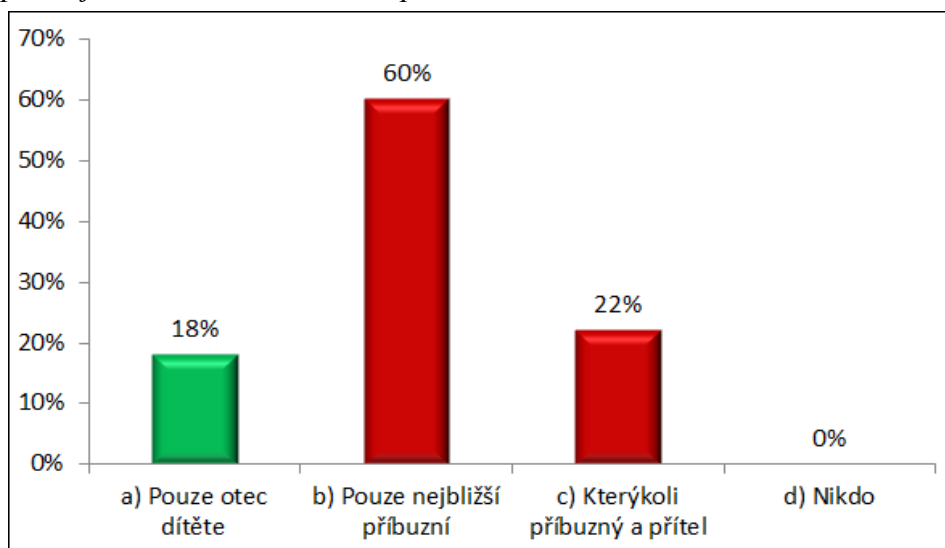

Graf 8 Líbání

Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu číslo 8 je možné vidět, že více jak 50 % dotazovaných osob zastává názor, že vášnivě líbání je na veřejnosti nepřijatelné, což je z hlediska etikety korektní. Nicméně v dnešní urychlené a pokročilé době se zpravidla již nekladou žádné meze v rámci vzájemných sympatií na veřejnosti, což vysvětluje oněch 28 % u odpovědi "C". Odpověď "B" volily převážně starší osoby, což mohla zapříčinit přísná pravidla párů před svatbou v dřívější době.

Otázka číslo 6: *Kdo podle pravidel společenského chování může v den narození dítěte poctit jeho matku návštěvou v porodnici?*

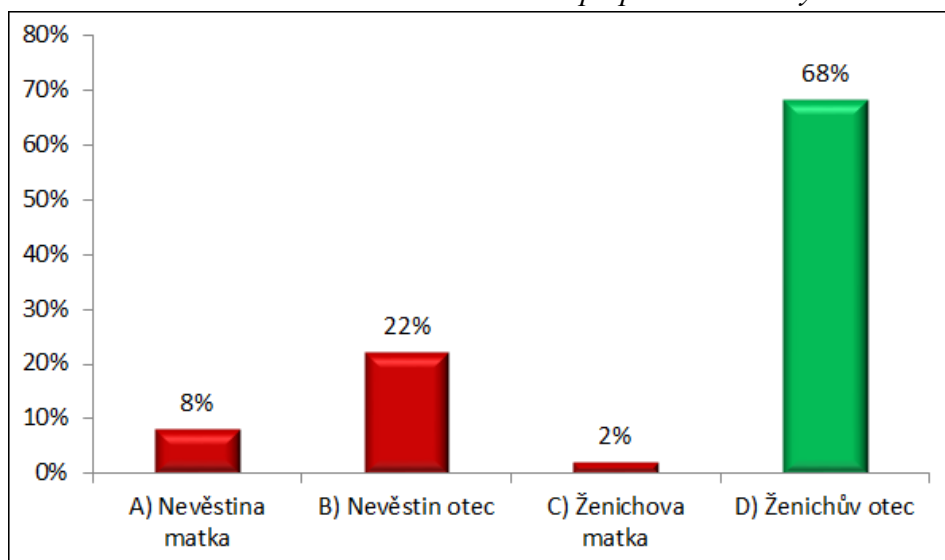

Graf 9 Narození

Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu číslo 9 je možné pozorovat, že správnou odpověď „Pouze otec dítěte by měl správně navštívit matku s dítětem v den narození“, vědělo pouze 18 % dotazovaných. Nejčastější odpovědí osob byla odpověď B - Pouze nejbližší příbuzní. Tuto odpověď respondenti volili proto, že v dnešní moderní době je toto pravidlo velmi opomíjeno, tudíž málokomu přijde nevhodné, chtít novorozeně hned vidět, místo toho aby dali dostatečný prostor matce si odpočinout.

Otázka číslo 7: *Kdo sedí na svatební hostině po pravici nevěsty?*

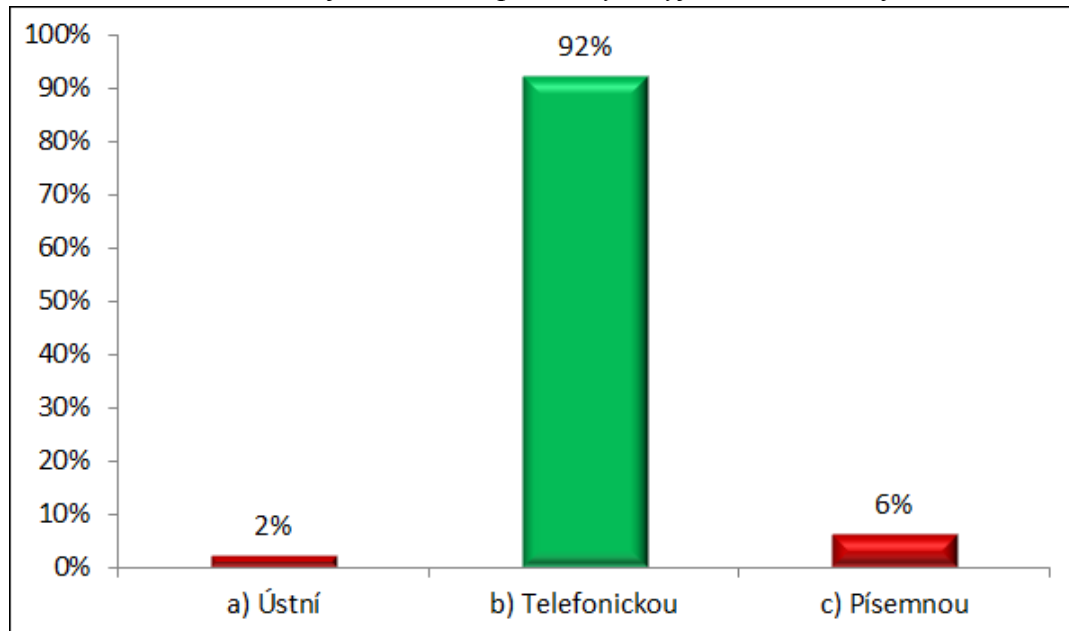
Graf 10 Svatební hostina

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku číslo 7 odpověděly dvě třetiny respondentů správně (68 %). Dalšíh

22 % volilo odpověď, že při svatební hostině má vedle pravé ruky nevěsty místo její otec. Takto mylná odpověď byla nejčastěji uváděna z důvodu, že otec nevěsty jí vede k oltáři, tudíž si respondenti mysleli, že v tomto případě se řídíme stejným pravidlem.

Otázka číslo 8: *Po úmrtí je nevhodné pozůstalým vyjádřit soustrast formou:*

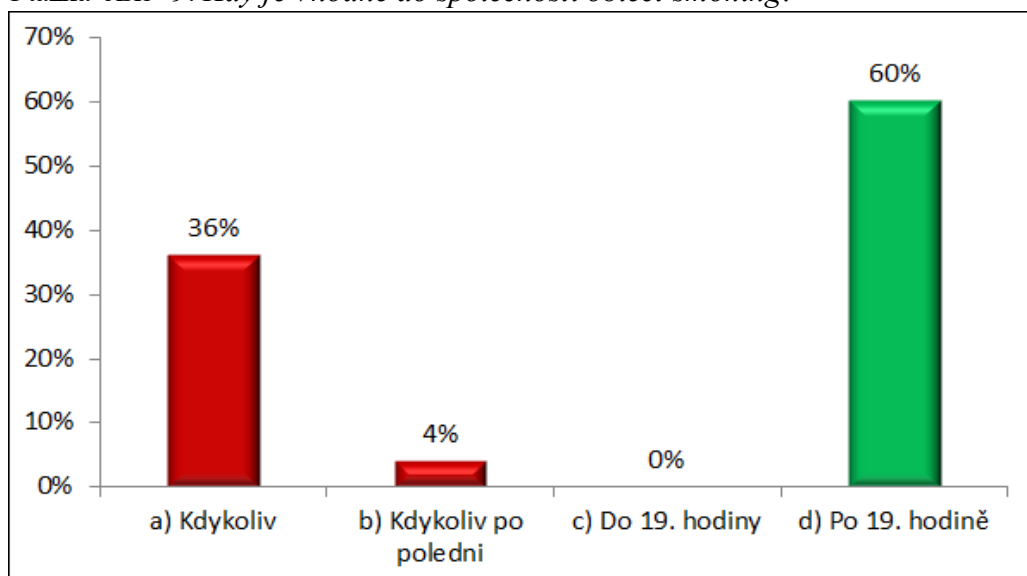

Graf 11 *Vyjádření soustrasti*

Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu číslo jedenáct můžeme vidět, že na tuto otázku odpověděly skoro všechny osoby správně. Pár osob dodalo, že vyjádřit soustrast je vhodné písemně a následně také ústní formou.

Otázka číslo 9: *Kdy je vhodné do společnosti obléct smoking?*

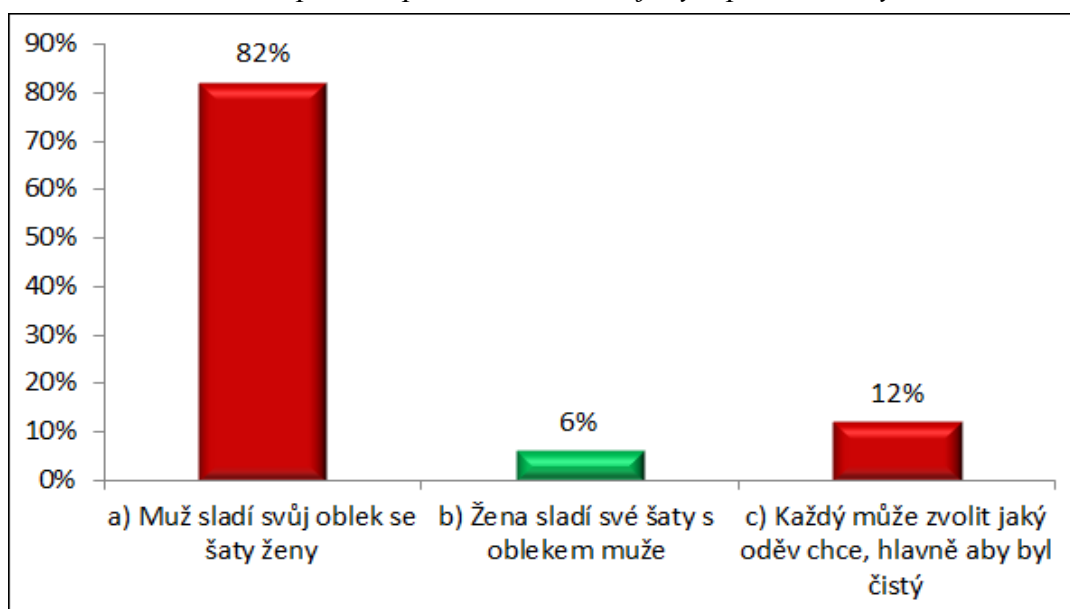

Graf 12 Smoking

Zdroj: vlastní zpracování

I přesto, že na tuto otázku by měli znát odpověď především muži, také některé ženy odpověděly správně. 60 % dotazovaných odpovědělo správně, že smoking je vhodné obléknout až po 19. hodině. Více než jedna třetina (36 %) bylo toho názoru, že smoking může pán obléci kdykoliv. S tím by mohla být také spojena neznalost původu onoho smokingu.

Otázka číslo 10: *Jde-li pár do společnosti, řídí se jakým pravidlem výběru oděvu?*

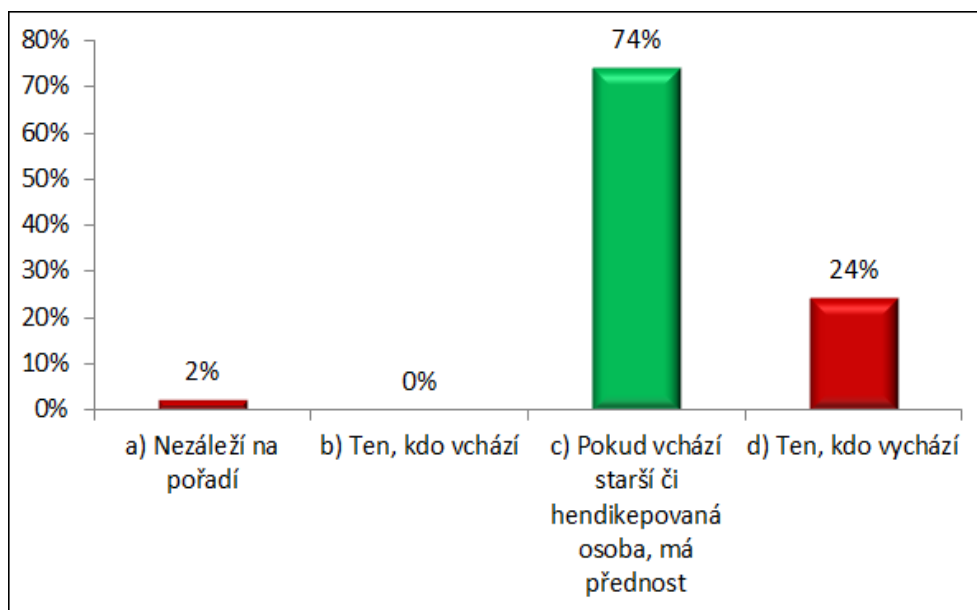

Graf 13 Vhodný oděv do společnosti

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku číslo 10 odpovědělo jen 6 % správně. Nejčastěji byla zvolena možnost, že pokud jde pár do společnosti, muž sladí svůj oblek se šaty ženy. Osoby volily tuto odpověď proto, že v dnešní době se podle nich více oblékají muži podle žen, například barevně sladí košili či kravatu. Koupit vhodnou kravatu je prý mnohem snazší, než koupit celý oděv dámy.

Otázka číslo 11: *Vchází-li a vychází-li do místnosti dvě osoby ve stejnou dobu, má vždy přednost:*

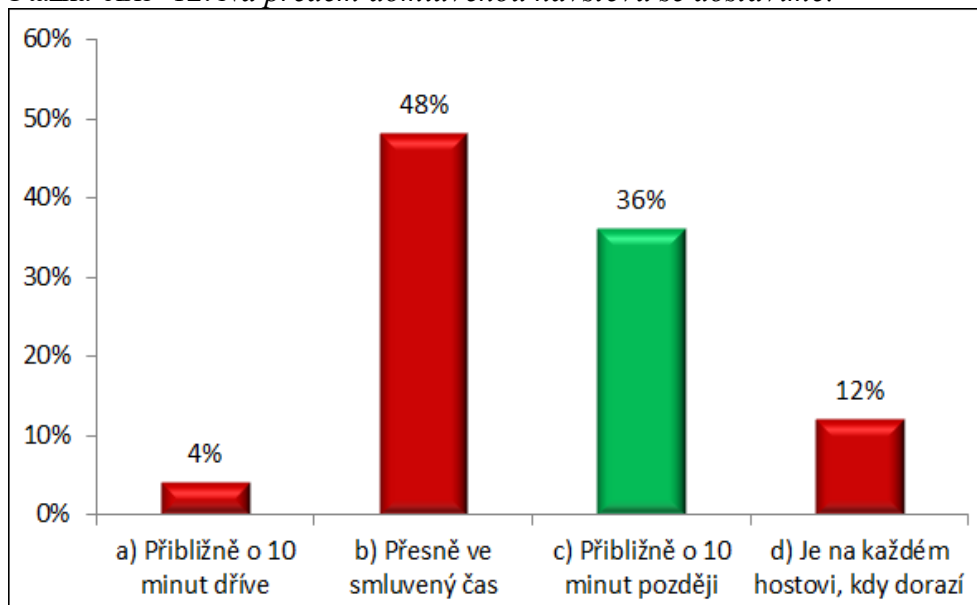
Graf 14 Vcházení a vycházení

Zdroj: vlastní zpracování

P

Pravidlem dávání přednosti při vcházení a vycházení z místnosti či budovy se běžně setkáváme v každodenním životě. Obecně pravidlo platí, že má přednost ten, kdo z místnosti vychází. Výjimka ovšem nastane v situaci, pokud se do místnosti chystá vejít starší nebo hendikepovaná osoba. V takovém případě bychom jí měli dát přednost. Na otázku správně odpovědělo 74 % dotazovaných. Necelá čtvrtina respondentů označila možnost, že přednost má vždy ten, kdo vychází. Tuto možnost volily převážně mladší osoby.

Otázka číslo 12: *Na předem domluvenou návštěvu se dostavíme:*

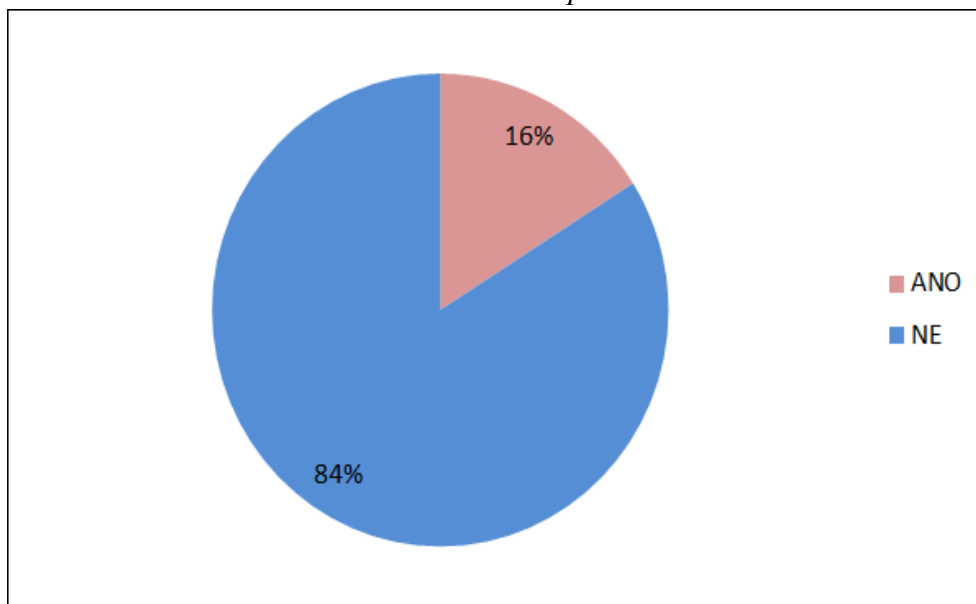

Graf 15 Soukromá návštěva

Zdroj: vlastní zpracování

Na soukromou návštěvu by měli hosté dorazit alespoň o 10 minut později, aby měli hostitelé dostatečný čas na dokončení posledních příprav. Na otázku správně odpovědělo 36 % dotazovaných. Téměř polovina respondentů byla toho názoru, že na soukromou návštěvu je vhodné dorazit včas, aby hostitelé nemuseli příliš dlouho čekat.

Otázka číslo 13: *Máte zkušenost s kurzem společenského chování?*

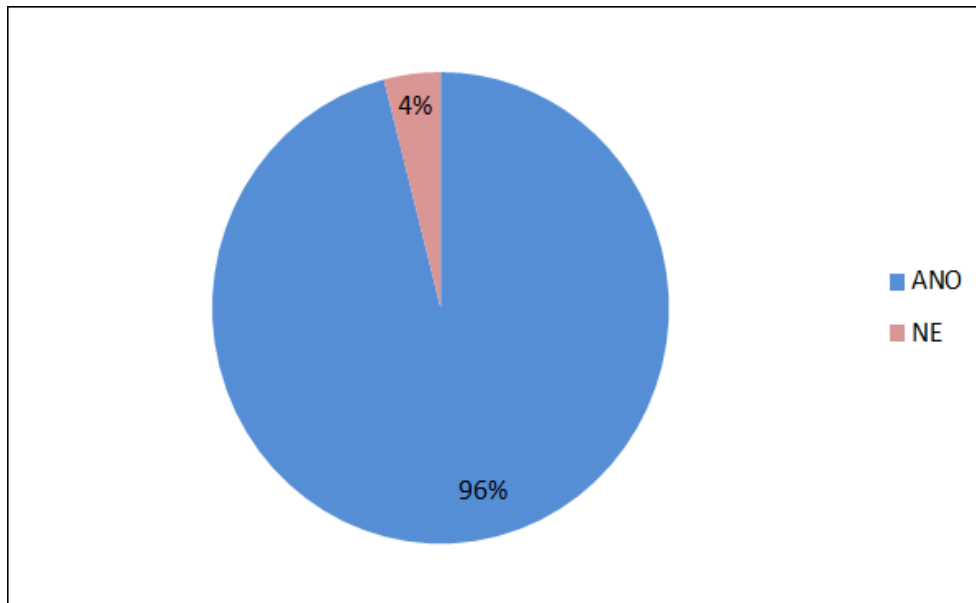
Graf 16 Kurz společenského chování

Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu číslo 16 můžeme lze vidět, že pouze 16 % respondentů mají zkušenost

s kurzem společenského chování. Převážná většina z nich spadá do kategorie nejvyššího dosaženého vysokoškolského vzdělání.

Otázka číslo 14: *Jestli ano, pomohly Vám informace v něm získané při řešení situací v praktickém životě?*

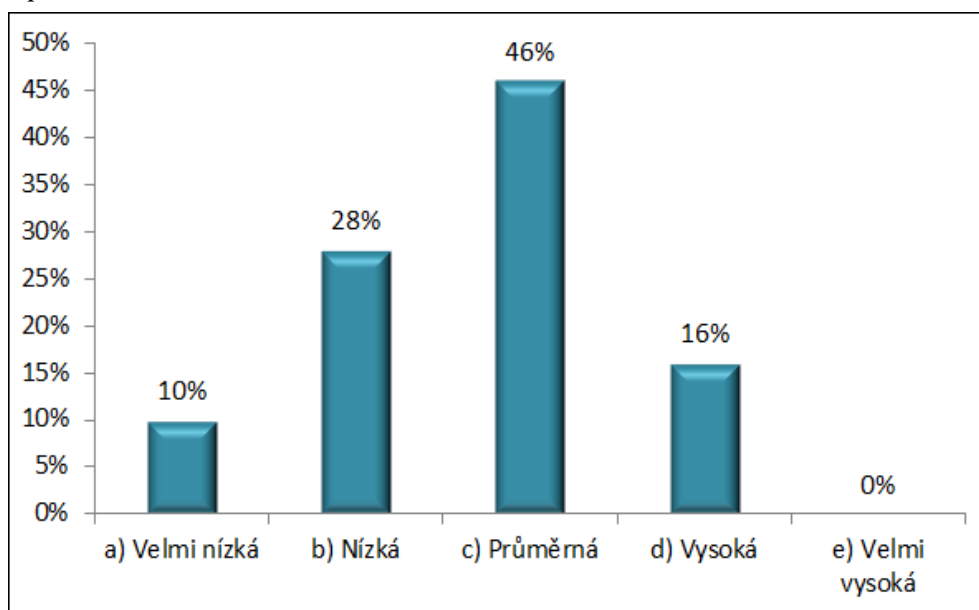

Graf 17 Zkušenost s kurzem společenského chování

Zdroj: vlastní zpracování

Na grafu číslo 17 lze vidět, že 96 % respondentů, kteří v minulosti navštívili kurz společenského chování, využili informace v něm získané také v praktickém životě.

Otázka číslo 15: *Jaká je podle Vás dosažená úroveň společenského chování v České republice?*

Graf 18 Úroveň společenského chování v České republice

Zdroj: vlastní zpracování

Jak lze vidět na grafu číslo 18, současnou úroveň společenského chování respondenti označili jako průměrnou až podprůměrnou. Za klesající neznalost základních pravidel etikety může podle nich především moderní doba, které zapříčinila také to, že některá pravidla byla značně pozměněna nebo úplně vypuštěna

4.3 Souhrn

Celkové vyhodnocení dotazníku lze považovat za průměrné. Nicméně po prozkoumání odpovědí jednotlivých respondentů byly výsledky spíše neuspokojivé. Ani jedna z dotazovaných osob neznala správné odpovědi na veškeré otázky, které dotazník obsahoval. Nicméně více znalostí v oblasti etikety prokázaly především osoby starší, nežli mladší. Z odpovědí lze dále vyzorovat neznalost historie etikety a zřejmě největším problémem jsou značné mezery ve vědění správných pravidel společenského chování, se kterými se můžeme setkávat za normálních okolností v běžném životě.

Na základě výsledků dotazníku lze konstatovat, že na úroveň společenského chování v České republice nemají zřetelný vliv faktory, jako jsou pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání. Jediné rozdíly vyzorované ve srovnání těchto ukazatelů jsou ve vnímání jednotlivých pravidel společenského chování.

Závěr

Pravidla etikety byla, jsou a vždy budou pro společnost velmi důležitá. Avšak jejich obsah se mění. Některá pravidla se vytrácejí, jiná jsou pozměněna a přizpůsobena dnešní době. Moderní doba vyžaduje i vznik nových pravidel, zejména v důsledku vzniku a vývoje technologií. Jedná se například o vznik etikety či pravidel elektronické komunikace. Nedodržení společenských pravidel není žádným trestným činem, ale i přes to se doporučuje znalost těchto pravidel, pro správnou orientaci ve společnosti. Někdy může porušení těchto pravidel hraničit s omezováním druhých osob. Další věcí je, že dodržení těchto pravidel je přinejmenším slušností.

Hlavním úkolem etikety je usnadnění životních situací lidí a vzájemné komunikace mezi dvěma či více osobami. Vědomí o správném společenském chování nám zaručuje kladnou pověst naší osoby mezi druhými.

Na základě získaných dat za pomoci dotazníkového šetření a jeho pozdější analýzy byl vyvozen závěr, že obyvatelé České republiky mají průměrnou až podprůměrnou znalost pravidel společenského chování. Nejhůře si respondenti vedli u otázek týkajících se historie etikety. Překážka neznalosti minulosti není jenom v oblasti etikety, tento problém provází většinu oborů, protože dnešní uspěchaná doba pohlíží pouze vpřed a lhostejnost k dějinám stále roste. Dále se jako problematické jevíly také otázky spojené s obvyklými situacemi, jako je například představování. Nejsmutnější zprávu ovšem přineslo zjištění, že ani jeden z dotazovaných nedokázal odpovědět správně na všechny položené otázky. Nicméně větší znalosti z oblasti etikety prokázaly spíše osoby starší. Naopak u zástupců mladších generací byly jasně vidět znatelné mezery, co se týče i prostých pravidel spojených s každodenními situacemi. Nelze však obecně říci, že by věk či další demografické faktory jako jsou pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání měly přímý vliv na znalost pravidel společenského chování, což také prokázaly výsledky dotazníků. Jediným viditelným rozdílem mezi generacemi, který lze konstatovat, je způsob vnímání pravidel. Zatímco osoby narozené v dřívější době společenská pravidla více respektují a snaží se je dodržovat, osoby narozené v moderní době postrádají pochopení těchto pravidel, pokládají je spíše za něco, co omezuje jejich svobodné individuální rozhodnutí. Z tohoto důvodu by jistě nebylo od věci zavést do škol vyučování přinejmenším základy pravidel etikety, aby se

tato pravidla dostala člověku přirozeně do podvědomí již v raném věku, což by později v dospělosti zajisté sám hodnotil jako kladné.

Seznam použitých zdrojů

- BRÁZDOVÁ, Dagmar. *Zásady společenského chování: v každé situaci, doma i v cizině, z diplomatického protokolu*. Praha: Road, 1991. ISBN 80-85385-09-0.
- Český olympijský výbor. 2016 [online]. Praha: Česká Olympijská, a. s. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.olympic.cz>.
- Dary a dárky: Novopečená rodina. 2016. [online]. Chování.eu [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/>.
- DE RABUTIN CHANTAL DE SÉVIGNÉ, Marie. *Rozhovory na dálku*. 5. vydání. Praha: Odeon, 1977. ISBN 01-029-77-13/32.
- Dobromil Ječný. 2016 [online]. Praha: Databáze knih [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/>.
- Dr. Guth-Jarkovský, citát dostupný z: GULLOVÁ, Soňa; MÜLLEROVÁ, Františka. *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol*. 3. dotisk 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1021-7.
- Eva Filipová. 2015 [online]. Praha: Chování.eu [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/>.
- FILIPOVÁ, Eva. *Společenská náповěda*. Hodkovičky [Praha]: Pragma. ISBN 978-80-7349-139-0.
- FORST, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1. A-G*. Praha: Academia, 1985. ISBN 80-200-0797-0.
- GULLOVÁ, Soňa; MÜLLEROVÁ, Františka. *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol*. 3. dotisk 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1021-7.
- GUTH-JARKOVSKÝ, J.: *Společenský katechismus*. 1. vyd. Praha: ČS, 1992.
- Guth-Jarkovský, J.: *Společenské klasobraní*. 1. vyd. Praha: Plot, 2005.
- GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. Praha: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-90281-80-X.
- HIBBERT, Christopher. *Královna Viktorie*. Ostrava: Domino, 2004. ISBN 80-7303-208-2.
- INCZE, Georg. *Pravidla společenského chování: 100 odpovědí na 100 otázek*. Praha: Ikar, 1999. ISBN 80-7202-382-9.
- JEČNÝ, Dobromil. *Breviř moderního člověka*. Praha: Svoboda, 1968.
- JEČNÝ, Dobromil. *Společenské chování v kostce*. Úvaly: Ratio, 1996. ISBN

9788023815849.

Kolektiv autorů. *Lexikon slušného chování a forem společenského styku*. Bratislava: AKTUELL, 2007. ISBN 978-80-89153-46-6.

KÖSSL, Jiří; KRÁTKÝ, František; MAREK, Jaroslav. *Dějiny tělesné výchovy II.* Praha: Olympia, 1986.

Ladislav Špaček. 2016 [online]. Praha. Ladislav Špaček [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.ladislavspacek.cz/>.

LISOVÝ, Igor. *Významné osobnosti antického starověku*. Ilustroval Zdenek PALA. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7368-402-0.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 5. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-048-7.

Průruční slovník naučný. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

REJZEK, Jiří. *Lidová etymologie v češtině*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1649-0.

ROETZEL, Bernhard. *Opravdový gentleman: tradice, noblesa, styl*. Praha: Slovart, 2001. ISBN 80-7209-228-6.

SAINT-SIMON, Louis de Rouvroy. *Paměti*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1958. Paměti, korespondence, dokumenty (SNKL).

SCHULTZ, Uwe. *Ludvík XIV. a jeho doba: vládce z Versailles*. Praha: Beta-Dobrovský, 2008. ISBN 978-80-7306-350-4.

Slovník cizích slov. 2016 [online]. Praha [cit. 2017-03-03] Dostupné z <https://slovník-cizích-slov.abz.cz>.

SMEJKAL, Vladimír a Hana SCHELOVÁ BACHRACHOVÁ. *Lexikon společenského chování*. 3., zcela přeprac. vyd. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0209-6.

SMEJKAL, Vladimír. *Lexikon společenského chování*. 2. dopl. vyd. Praha: Grada, 1998. s. 82, ISBN 80-7169-503-3.

SEDLÁČEK, Ivo. *Jak se chovat ve společnosti: [situace, příklady, pravidla]*. Praha: Computer Press, 2001. ISBN 80-7226-436-2.

Stručný životopis. 2015 [online]. Praha. Eliška Hašková Coolidge [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.ehc.cz/cz/media>.

SUJA, Stanislav. *Základy etikety a protokolu: (úvod do společenské komunikace, chování veřejného činitele, uplatňování diplomatického, konzulárního i podnikatelského protokolu)*. Praha: Orego, 2013. ISBN 978-80-87528-16-7.

Survio. 2017[online]. Brno: Survio, s. r. o. [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <https://www.survio.com/cs/>.

ŠPAČEK, Ladislav. *Nová velká kniha etikety*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 80-204-1954-5.

ŠPAČEK, Ladislav. *Obrazová etiketa*. Praha: Ladislav Špaček, 2015. ISBN 978-80-260-7946-0.

ŠRONĚK, Ivan. *Diplomatický protokol a praktické otázky společenské etikety*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0247-4.

ZÁSTĚROVÁ, Bohumila. *Dějiny Byzance*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0454-8.

Seznam příloh

Příloha A - Žaket	75
Příloha B - Smoking.....	76
Příloha C - Frak.....	76

Příloha A - Žaket

Příloha B - Smoking

Příloha C - Frak

